

МИКОЛА ТЕРЕЩЕНКО

Убитбах
і трудах

96553
33596

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ

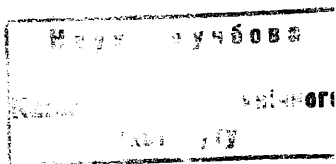
МИКОЛА ТЕРЕЩЕНКО

318-269

Т.

*Убитвах
і трудах*

ПОЕЗІЇ

ВЕРНУТИ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ — 1951

ПЕРЕВІРЕН. 04 СІЧ 2019

НАШ ЧАС

Нащадки будуть заздрить нам,
що ми жили в той час,
коли творився світ новий,
а світ старий погас.

Вони шукатимуть в піснях,
які співали ми,
огнів тих незабутніх літ,
що сяяли з пітьми.

Їх буде дивувать віки
той геній наших днів,
що у бої за щастя й мир
під світлим стягом вів.

Засяє казкою для них
велика та доба,
коли за правду на землі
тривала боротьба.

Нащадки будуть заздрить нам,
що ми жили в той час,
коли творився світ новий,
а світ старий погас.

Серце світу

ПОДЯКА СТАЛІНУ

І у заводі, і на полі,
і у столиці, і в селі, —
в усім радянському роздоллі
немає меж гучній хвалі —
тому,
хто вивів люд на волю,
нам шлях показує всякчас,
хто дав народу щастя-долю,
веде до комунізму нас.
Де стяг червоний гордо має,
там слава Сталіну лунає.

І на Уралі, і в Примор'ї,
і в Казахстані, і в Литві, —
у всесоюзному просторі
чуть слави голоси живі —
тому,
хто об'єднав народи,
хто спільну їм вітчизну дав,
хто у братерській дружбі-згоді
їм правди світочем засяв.
Де дружба зміцнює країни,
подяка Сталіну там лине.

І на Дніпрі, й на Буковині,
і на Донбасі, й між Карпат, —
по всій Радянській Україні
гримить хвали пісенний лад —
тому,

хто возз'єднав навічно
всі землі сонячні її,
хто їй вказав путі величні
в союзній здруженій сім'ї.
У серці вдячному палає
до Сталіна чуття безкрає.

І у поході, й на будові,
і на спочинку, і в труді, —
слова великої любові
дзвенять у щирім почутті —
тому,

чиїм ім'ям епоху
назвали гордо люди скрізь,
хто нас усіх веде в дорогу,
у бій за світлий комунізм.
Де трудове змагання чути,
спів Сталіну лунає всюди.

Не тільки в нас, в усьому світі,
де стяг визвольний майорить,
без краю в щирому привіті
хвала, мов хвиля та, гримить —
тому,

хто світить серед бою,
хто сонцем сяє всій землі,
хто світлою встає метою
у зореносному Кремлі.
Де світоч правди людям сяє,
там слава Сталіну лунає.

ЛЕНІН

Ленін —
це ім'я над світом
світочем зійшло ясным,
Ленін —
слово це привітом
сяє людям трудовим;
Ленін —
це ім'я над нами —
наче сонце завсігди,
Ленін —
слово це віками
буде прапором мети;
Ленін —
це ім'я до бою
славну партію веде,
Ленін —
кожному герою
світить слово це святе;
Ленін —
кличе на будови
у колгоспах і містах,
Ленін —
знищує окови
у пригноблених краях;

Ленін —
стяг його сіяє
на землі безмежній скрізь,
Ленін —
всіх нас надихає
у боях за комунізм;
Ленін —
до ясних віддалил
кличе кожную хвилю нас,
Ленін —
це сьогодні Сталін,
що очолює наш час!

СЕРЦЕ СВІТУ

Рівно б'ється серце світу.
Слухають по всій землі,
як на злість для Уолл-стріту
б'ють куранти у Кремлі.

Чути їх на Україні,
в Казахстані, у Литві,
у міцній сім'ї єдиній,
вдячній сонячній Москві.

Чують серце світу люди
і у дальній стороні,
що встають проти облуди,
що змагаються в борні:

у Кореї, у Китаї,
у В'єтнамі, у краях,
де вогонь повстань палає,
всім гнобителям на страх.

Всюди відгомоном лине
дзвін могутній із Кремля.
Серце світу щохвилини
слухає уся земля.

РАДЯНСЬКА ВІТЧИЗНА

Лише в тобі,
в тобі єдиній
така безкрая широчінь:
і простір нив,
і обрій синій,
і гір скелястих височінь,
і мрійний шум
в густих дібровах,
і глибочінь
твоїх річок,
і хміль п'янкий
садів чудових,
і даль шляхів,
доріг,
стежок,
і безліч міст
в твоїх долинах,
заводи,
шахти
і поля,
огні
новобудов невпинних,
і зорі
світлого Кремля.

Лише в тобі,
в тобі єдиній
безмежжя братніх голосів:
і клекіт Грузії
орлиний,
і лагідний
України спів,
і гук Туркменії
гортанний,
і гомін Латвії
живий,
дудар лункий
Узбекистану,
і переливний ріг
Литви,
і дзвін
Вірменії нової,
і чари білоруських слів,
і велич
мови гомінкою
російських вславлених братів.

РУСЬ

Двіна, Дніпро і Волга здавна
течуть з одного джерела,—
одвіку Русь велика, славна
праматір спільна нам була,—
Москві, і Києву, і Мінську,—
навіки з'єднаним братам.
Одної матері ми діти,—
не роз'єднать нас ворогам!

Росія, Білорусь, Україна —
одвік лежав нам спільний шлях,
і сяє нам зоря єдина
на наших славних прапорах.
Навіки з'єднані ми щільно
в братерський сонячний Союз.
Єдина мати нам довічна —
могутня, славна, рідна Русь!

БРАТНЯ ДРУЖБА

Змагались два колгоспи дальні —
з Кавказу й з України.
Під рік новий листи вітальні
послали дві родини.

Колгосп «Зоря» писав з-над Росі
колгоспу «Гамарджвеба»:
«Колись в нужді жили ми босі.
Тепер живем як треба!

І дякуєм за поміч вашу
і за вітання теплі.
Ніхто не зітре дружбу нашу —
ні трумени, ні етлі!»

І за столом колгоспним щирим
з кавказькими дарами
здіймались чаші цілим миром
за дружбу між братами.

А в «Гамарджвебі» над Курою
в колгосп «Зоря» писали:
«Ми теж водилися з бідою.
Тепер багаті стали.

І дякуєм за поміч вашу
і за вітання теплі.
Ніхто не зітре дружбу нашу —
ні трумени, ні етлі!»

І за столом колгоспним щирим
з дарами з України
здіймались чаші цілим миром
за щастя Батьківщини.

ФАРХАД І ШІРІН

Усману Юсупову

УДДЗБ.

Віками тут були піски,
голодний степ без трав...
Народ тут джерело ріки
щодня у снах шукав.

Століття будівник Фархад
тут з кетменем ходив.
І мріяв він: зросте тут сад
серед квітучих нив.

Серед пекучої імлі
лупав каміння він.
Але сухі піски були,
і плакала Шірін...

І тільки в наші вже часи
здійснилась тут мета.
Замість народної сльози
скрізь полилась вода.

Де люди мріяли віки,
шукали джерела,—

вода зросила тут піски,
рікою потекла!

І звеселивсь Узбекистан,
Фархад знайшов Шірін,
Розквітли кишлаки дехкан
серед ясних долин.

ШЕВЧЕНКІВ ЗАПОВІТ

З гори високої крутої
ти пильно дивишся кругом,
Що сталося доби нової
над розхвильованим Дніпром?

Просторів дальніх не пізнати
в ясній світанковій імлі.
Вже вільний син, і вільна мати,
і вільні люди на землі!

Де кріпаки під канчуками
тягали ярма в кайданах,
там агромісто над степами
встає у радісних огнях.

Де від тортур ячіли рани,
де йшли століттями бої,
живуть народи нездоланні
у братній і новій сім'ї.

Де пекло у степах стояло,
де підневільний край німів,
там сонце правди засіяло,
там світить стяг більшовиків.

І Канів, і Черкаси, й Київ
несуть хвалу красі новій...
Ти цілий вік про це тут мріяв,
і заповіт лишив нам свій.

Просторів дальніх не пізнати
в ясній світанковій імлі.
Вже вільний син, і вільна мати,
і вільні люди на землі!

МАЯКОВСЬКИЙ

Боець, трибун і агітатор,
він хист віддав одній меті —
світ комунізму збудувати,
все оновити у житті,
навік збороть старе, віджиле,
щоб не підвівсь ворожий світ...
Він мав талант такої сили,
так ненавидів всякий гніт,
що й досі ще від його слова
тремтить усе,
підтяте ним,
і там, де ллються ріки крові,
він словом в бій веде своїм!
Боець, трибун і агітатор,
він сяє й досі маяком —
для всіх, хто рве старого грати,
хто комунізму йде шляхом.
І буде він ще довго сяять
огнем своїх палких рядків
і в Франції,
і у Китаї,
скрізь, де гримить визвольний гнів!
І в нас він світить на дороги,
якими у майбутнє йдем...
Товаришу, у дні тривоги
й ти будь таким, як він, бійцем!

ВІТРИ

По світу вітер лине,
за ним спішить новий,—
то тихий, то неспинний,
то дужий, то легкий.

Я в кожного питаю,—
прибув сюди звідкіль? —
Чи з ближнього він гаю,
а чи з далеких піль?

Війнув вітрець легенький,
болгарський тепловій:
— У край ваш, мов до неньки,
я лину, повен мрій! —

Вітрець подув ласкавий
з китайських вільних нив:
— Привіт країні слави
від звільнених братів! —

А вітер, повний болю,
із Греції подув:
— Я мучусь у неволі,
та край ваш не забув! —

Ще вітер повіває —
із Франції примчав:
— В огні мій край палає
весь гнівний від розправ! —

Враз буревій суворий
з-за моря десь летить:
— Нас душить люте горе,
та дух наш не скорить! —

Ще дужче він повіяв
з американських веж:
— Хай Трумен шаленіє,
та сила в нас без меж! —

Вітри гудуть щомиті
з усіх країв землі:
— Народам всього світу
світ сяє у Кремлі! —

ДЕВ'ЯТЕ ТРАВНЯ

Лунають знов салюти перемоги,
як пам'ять наших вікопомних днів.
Пройшли з боями ратні ми дороги,
якими Сталін вів!

Хотіли нас недолюдки скорити,
одіти ярма на трудящий люд.
Та ми спинили кодро їх несите,
звільнили світ від пут!

Ми гнали орди хижі без упину,
не знаючи знемоги на путі.
Нам не забудь цю радісну хвилину
повік в своїм житті!

Ми на рейхстазі стяг свій водрузили,
щоб світлом правди весь осяяв світ.
Ні, на землі нема такої сили,
щоб наш спинить похід!

Прийшла велична перемога славна,
осяяна проміннями надій.
Запам'ятає світ дев'яте травня,
як день визвольний свій.

Даремний зойк заморської тривоги,
даремний сказ підступних паліїв...
Лунають скрізь салюти перемоги,
у сяві огнів!

ПІСНЯ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

Непохитна велика радянська країна,
і нікому повік не здолати її.
Найдорожча для нас над усе батьківщина,
де народи злилися в єдиній сім'ї!

Непорушний могутній Радянський Союз —
вільне коло братерських народів.
Зореносна вітчизно, возз'єднана Русь,
вище стяг переможних походів!

Ми родилися тут, і за рідну вітчизну
віддамо ми життя, мов за матір свою.
Непоборність крицеву і волю залізну
гартували нам Ленін і Сталін в бою.

Непорушний могутній Радянський Союз—
вільне коло братерських народів.
Зореносна вітчизно, возз'єднана Русь,
вище стяг переможних походів!

Ми здійснили навіки ту мрію манливу,
що віки непокоїла душу людську.
Збудували свою ми країну щасливу...
Слава ж нашій вітчизні в союзнім вінку!

Непорушний могутній Радянський Союз—
вільне коло братерських народів.
Зореносна вітчизно, возз'єднана Русь,
вище стяг переможних походів!

Життя в цвіту

ЖИТТЯ В ЦВІТУ

Земля в цвіту! Земля в цвіту!
У полі, в лісі, у саду.

Сміється сонячно бузок,
росою бризкає з гілок.

А вишня в білому вінку
киває радісно струмку,

що припадає їй до ніг.
Веселий сміх, весняний сміх!

Прекрасна усмішка весни!
Немов людські найкращі сни.

Прекрасний наш радянський світ,
що наче той весняний цвіт!

Земля в цвіту! Життя в цвіту!
Всім зграям вражим на біду.

СЛАВА

Слава нашим трудівницям,
слава всім трудівникам:
трактористам смуглолицим,
сталеварам, шахтарям,
інженерам, садоводам,
бригадирам польовим,
архітекторам, пілотам,—
всім героям трудовим!
Слава нашим оборонцям,
слава велетням-бійцям,
що пильнують мир під сонцем:
піхотинцям, морякам,
вершникам, артилеристам,
льотчикам хоробрим всім,
прикордонникам, танкістам,
генералам бойовим!
Слава партії великій,
слава світлому життю,
слава Сталіну навіки,
слава нашому вождю!

ЛАНКОВА

Вже сонце сяє над землею:
Запона тане снігова.
Майнувши хусткою своєю,
у поле вийшла ланкова.

Дорогою дзвінки потоки
її вітають навкруги.
Простори сонячні широкі
вбирають струмені снаги,

що лється радісно по жилах
у спраглій глибині земній.
І лине ланкова на крилах
своїх непереборних мрій.

Яка родюча ця ділянка,
де стільки вкладено трудів!
Уже її готова ланка
до золотих весняних днів.

А після хвили трудової
надійдуть і рясні жнива...
Замріялась перед весною
у полі знатна ланкова.

РАНОК

Сонце сходить.
Тишина.
Повна вроди,
йде весна.

Де не стане,
не ступне,—
зілля п'яне,
запашне.

Де не пройде,—
все в цвіту:
серед степу,
у саду.

На роздолля
гляну я:
в лісі, в полі
все буя.

Жито добре,
молоде.
Аж за обрій
хвиля йде.

Хвиля лине
звідусіль.
Працювала
тут артіль.

Сонце встало
золоте.
Все заграло,
степ гуде.

ТРАКТОРИСТ І ЛАНКОВА

Іде юнак через гайок,
а дівчина — навстріч:
у неї — срібний голосок,
огонь палає з віч.
Вона — у «Зірці» ланкова,
він — в «Жовтні» тракторист,
дотепний, гострий на слова
і показний на зріст.
Змагаються колгоспи їх
і цей рік у полях.
Хто більше матиме із них
героїв по трудах?
Вони так само цілі дні
в змаганні трудовім...
Але в вечірній тишині,
вертаючи в свій дім,
вони щодня одним шляхом
через гайок ідуть,—
адже їм сяє над селом
навіки спільна путь.
Іде юнак через гайок,
і дівчина із ним,—
шепоче срібний голосок:
«Героєм будь моїм!» —

«Ти героїнею повік
в моєму будь житті!» —
їй знатний тракторист прорік,
сказав на самоті.
Вона — у «Зірці» ланкова,
він — в «Жовтні» тракторист.
Та ясно путь їм осява
життя їх спільний зміст.

* * *

Колись тут при дорозі
руїни лиш були,
додому діти босі
на попелище йшли;
кругом з дерев звисало
обпалене гілля...
До помсти скрізь гукала
сплюндрована земля!
А нині тут будинки
звелись між буйних трав.
Цеглинку до цеглинки
артільний люд складав.
Замість дерев горілих
цвітуть кругом сади.
Живі буяють сили!
Війни пройшли сліди.
Сюди вернутись знову
ми не дамо війні,
яка хотіла б кров'ю
залить і наші дні!
Ми край цей збудували,
садами обплели,
щоб більш війни шакали
сюди вже не прийшли!

БЕРЕЗА

Стара моя берізонько,
стоїш ти край села.
Ти не одна, від тебе вже
і памолодь пішла.

Постріляна, поранена
не раз ти у боях.
Минув той час, хіба що він
лиш видиться у снах.

Ти перша з перемогою
вітала партизан,
коли вони у селищі
сікли ворожий стан.

Повіки вже не вернеться,
що діялось колись.
Замість руїн в колгоспників
нові доми звелись.

Густими вкрились рунами
поля замість золи.
Вони по тридцять центнерів
торік із га дали.

Життям заможним сталінським
колгоспники живуть.
В майбутнє їм омріяне
прослалась вільна путь.

На тій путі берізонька
вітає радо їх.
Хоч сивина над скронями,
але у очах сміх.

Всміхаючись до сонечка,
стоїш ти край села.
Навколо буйна памолодь
від тебе скрізь пішла.

МІЧУРІН

В усіх кутках країни
ростуть його плоди.
Усюди гомін лине
про золоті труди
мічурінців завзятих,
палких садівників,—
і хлопців, і дівчаток,
старих і юнаків.
Смачні та невразливі
ростуть плоди у них:
і яблука, і сливи,
і груші, і горіх.
А квітники — мов килим,
небачений ніде.
Шляхом ясным і смілим
його поріддя йде!
Вже за полярним кругом
ростуть його сади.
Він став найбільшим другом
великої мети,
якою край наш рідний
осяяний в віках.
Натхненний і погідний,
іде він по шляхах

Вітчизни дорогої,
якій віддав свій хист!
Новою він добою
засяяв на весь зріст.
В усіх кутках країни
ростуть його труди!
Про нього слава лине,
йде гомін у світи.

КВІТИ

Квіти рвати, квіти рвати —
 скільки бачиш їх...
Мають хустками дівчата,
 скрізь лунає сміх.

Незабудки і дзвіночки,
 м'ята й чебреці...
А співають, славні дочки,
 чуть в усі кінці.

Аж луна йде серед гаю,
 наче птахи ті...
Ніжне серце кожна має,
 руки золоті.

Це ударниці заводу,
 славні на весь край,
вийшли в сонячну погоду
 погулять у гай.

Наче квіти між квітками —
 постаті стрункі.
Юні серцем, а ділами —
 на весь світ лункі.

Мають хустками дівчата,
скрізь лунає сміх.
Рвати рожі пелехаті —
скільки бачиш їх...

Щоб гуртом прикрасить ними
цех свій заводський!
Чуть просторами земними
голос їх дзвінкий.

ШАХТАРКИ-ПОЛТАВКИ

Наче на Полтавщині гайочки,
наче у Горошині сади...

Їх садили тут
полтавські дочки,
що приїхали
після війни
сюди.

Бучно їх у шахти
виряджали,
від пісень прощальних
луни йшли...

А тепер вони
стахановками стали,
достроково
план давно дали!

А тепер уже
в усім Союзі
стали їх відомі імена...

Як ідуть з роботи,
«Ой у лузі» —
голосно

найстарша почина.

Наче шле привіт
сім'ї артільній,

що прислала їх
після війни
сюди.
Доля їх щаслива
всюди спільна,
до одної
йдуть вони
мети!
Наче у Горошині садочки,
наче з-під Полтави квітники.
Їх садили тут
шахтарські дочки,—
м'яту,
і красолю,
й нагідки...
У полтавок спомин не згасає
про своїх
колгоспних родичів.
Кожен день
над шахтами лунає
після праці
їх знайомий спів.

ВЕРХОВИНА

Де ліси на верховині
підвелися до небес,
там народ карпатський нині
після злигоднів воскрес.

В молодій гірській артілі
лісоруби тут зійшлись.
І дивуються їх силі
серед гір окольних скрізь.

А над Тіссою гучною
плотогони йдуть в артіль.
Доля зіркою ясною
сяє їм серед дозвіль.

Звідкіля така година,
звідкіля це щастя їм?
З верховини пісня лине,
мов гучний весняний грім.

Вже ні злиднів, ані горя,
ні неволі, як колись.
Це радянські вільні зорі
в Закарпатті зайнялись!

ПІСЕННЕ ДЖЕРЕЛО

Молодим поетам

Вона приходить, молодь юна:
у кожного своя хода.
Скрізь лине пісня многолунна,
дзвінка, співуча, молода.

У ній огонь і правди спрага,
і поривання до мети,
до ворогів у ній зневага
і дружби чистої мости;

і світла пристрасть безбережна
у боротьбі за комунізм...
Яка душа у них бентежна,
який у їх піснях ліризм!

Луконін щирим палом співу
людей до миру заклика.
Лунає хвиля гомінлива
п'янкої мови Воронька.

Чуть свіжий голос Куляшова,
клекаче спів Турсун-Заде...

Встає поезії обнова,
новий загін співців іде.

І радісно в душі у мене,—
дзвенить пісенне джерело.
Безмежне почуття священне
співоче серце поїняло.

Вона приходить, молодь юна,
вливається у наш потік...
Скрізь лине пісня многолунна,
усе гучніша кожен рік.

ХЛОП'ЯТА У КНИГАРНІ

Біля прилавка із книжками
хлоп'ята тиснуть гучні:

— Мені «Кобзар» із малюнками!

— Забіли книжечку мені!

— Мені «Байки»!— Мені про Зою!

— Оповідання Гайдара...

В книгарню ранньою порою
зійшлась цікава дівтора.

Про них ще мріяв Ломоносов,

Шевченко згадував про них.

Замість цукерок і морозив'

Їм хочеться побільше книг.

Така в дітей до них жадоба,

як ще ніколи у житті...

Це перший зльот, це перша спроба

у їх думках, в їх почутті.

— Мені про Леніна в юнацтві!

— Мені про Горі в давні дні!

Мов молоде, крилате птаство,

вони вже пробують пісні.

Вони вже пробують літати
на крилах більшовицьких мрій.
В книгарні гомонять хлоп'ята,
мов пориваються у бій.

ДИТЯ В САДУ

Маленьке бавиться дитя
в садочку на піску.
Воно лише прийшло в життя,
у казку цю дзвінку.

Воно уперше бачить світ,
немовби уві сні.
Звідкіль такий барвистий цвіт?
І звуки голосні?

Хто цей прекрасний сад створив,
у барвах і піснях?
Вітчизна це твоїх батьків,
здобута у боях.

Ніхто не сміє зазіхнути
на спадок цей святій!
Мале дитя рушає в путь
у сяєві надій.

Воно лише прийшло в життя,
у казку цю дзвінку.
Щасливе бавиться дитя
в садочку на піску.

ЗАСТОЛЬНА

Бокали
підіймайте вгору —
за щастя
рідної землі,
за хазяїв її простору,
з Вождем великим
на чолі;
за будівничих батьківщини,
за всіх
її трудівників,
за їх змагання безупинне
серед заводів
і полів;
за світлий шлях
країв дозвільних,
за їх безмежну широчінь;
за вільний спів
народів вільних,
і за майбутнє
поколінь;
хай через вінця
ллються вина,
до краю
піняться чарки,—

за безбережну юність
сина,
безхмарний небокрай
дочки,
за вічний день
і щастя вічне,
за славне,
сонячне життя;
за наші сили
титанічні,
за світлі мрії-почуття;
за мир ясний
усіх народів,
щоб не лилися
ріки сліз;
за велич
трудових походів,
за Сталіна,
за комунізм!

Стаблю
свій підпис

СТАВЛЮ СВІЙ ПІДПИС

Щоб розквіт
у щасті
мій радянський край,
щоб не снівся
дітям
більш війни упир,
щоб завжди був світлий
рідний небокрай,—
ставлю я
свій підпис:
— За життя!
За мир!—
Ставлю я свій підпис,
як і весь народ,
за безхмарний обрій,
за щасливий труд,—
хай не нищать бомби
рідний мій завод,
хай іде спокійно
в поле
мирний люд...
Хай тремтять від страху
палії війни,—
їм не зупинити

мирний наш похід!
Ставлю я свій підпис,—
бачать хай вони,
що за мир,
за щастя
весь підвівся світ.

ГОЛОС НАРОДІВ УСЬОГО СВІТУ

— Хто підійме проти людства бомбу,
хто гаш-бомбу кине у дітей,—
той готує світу гекатомбу,
той злочинець проти всіх людей!—
Не спинити голос цей безкрай,
не приборкать всіх народів клич.
— Паліїв ми лютих покараєм,
що хотіли б кинуть світ у ніч!..—
Ця потужна клятва всюди лине,
де горять людських сердець огні,
гомонять бурхливо всі країни,
чути всюди ці слова гучні.
Хто бажав би знищить людство ціле,
хто хотів би знищить рід людський,—
проти того —
всіх народів сили,
проти того —
голос світовий.

НОВИЙ КИТАЙ

Я часто згадував країну
серед пісків у далині,
її борню в тяжку годину,
коли стояли чорні дні,
коли народне тіло рвали
зухвалі орди Чан Кай-ші,
що бідний люд вели на палі,
що вежі ставили чужі,
що за долари Уолл-стріту
хотіли весь Китай продати!
Його буржуї всього світу
на зиск собі спішили взяти.
Та знав я, що ось-ось навіки
вже буде звільнений Китай,
і бачив я, як людські ріки
текли землею через край,
і у боях за хліб і волю,
змели гнобителів своїх...
Твою нову я бачу долю,
стара країно мрій моїх!
Гримлять Китаю вільні луни
серед усіх земних країв.
Я чую клич Мао Цзе-дуна
під стягом зореносних днів.

Ідуть вперед його колони,
мов огнесяйний водограй.
Він встав під прапором червоним,
новий озорений Китай!

БРАТИ ЦЕНЬ-ЦАНЯ

Цень-Цань поліг
за волю й право
колись у руській стороні,
але живе про нього слава
в Китаї і у наші дні.
Його брати про нього спомин
весь час у серці берегли,—
його зорі червоний промінь
їм сявав у пустелі мли.
Не тільки Хуайнань дивився
за обрій, де поліг Цень-Цань,
увесь Китай звияжно звівся
під світлий стяг в грозі повстань.
І нині вже ніщо не може
спинить його визвольних лун,
коли на кодло зловороже
веде народ Мао Цзе-дун,
який
у Леніна учився,
який за Сталіним іде.
Увесь Китай побідно звівся
і став під знамено святе,
з яким колись в бою кривавім
поліг Цень-Цань за владу Рад.
Братів його безмежні лави
ідуть в похід за світлий лад.

З О Е

Підніс свій голос над світами
натхненний Жоліо-Кюрі.
Боровсь за щастя він роками,
за сяйво мирної зорі.

Ім'ям він життєдайним Зое
назвав свій перший циклотрон,
коли зі смертю у двобої
розбив він безліч перепон.

Він пильнував, аби наука
служила тільки для життя.
Йому віддав він творчі муки,
свої всі творчі почуття.

Він славу Франції умножив,
майбутнє людства боронив.
Він палів війни стривожив
огнем своїх натхненних слів:

«Якщо примусить завтра схочуть
нас атомній служити війні,—
хай Уолл-стріт нас не морочить,—
відповімо ми — годі, ні!

Проти Радянського Союзу
не буде воювати світ...»

Від слів цих, мов од землетрусу,
лютує хижий Уолл-стріт.

Він хоче в арсенали смерті
науку скрізь перетворить.
Але життя повік не стерти
ніяким бомбам ні на мить!

Нехай прислужники гангстерів
терзають Жоліо-Кюрі,—
встають супроти людожерів
усього світу трударі.

Не будуть готувати зброї
вони для хижої війни.
Не смерть — Життя, не смерть — а Зое
скрізь будуть захищатъ вони!

СУМЛІННЯ ФРАНЦІЇ

Коли я слухаю Тореза
з туманних дальніх берегів,
в його словах я відчуваю
французів біль,
французів гнів.

І пізнаю в його я мові
великих предків почуття,
що віддали за стяг Комуни
свою любов,
своє життя.

Неначе Франції сумління,
встають його думки ясні,
що смолоскипом там палають
щодня в бою,
щодня в борні.

Під світлим зором комунара
тремтять зухвалі вороги.
Але у них є досить зради,
пихи й злоби,
злоби й пихи!

Махає шпагою старою
де-Голль над краєм мовчазним.
А роялісти й кагуляри
за ним стоять,
ідуть за ним.

Банкіри після спекуляцій
п'ють, ситі, вечорами ель.
Терзають Францію вампіри —
Рено й Фаржон,
Коті й Вандель.

Послужливо схиляють спини
Бідо і Кей, Шуман і Мокк.
І чути скрізь по всій країні,
долара дзвін,
долара крок.

Та погляд комунара гострий
проймає тьму, мов вістря лез...
Сумління Франції говорить —
душа її —
Моріс Торез.

ОНУК ПАРИЗЬКИХ КОМУНАРІВ

Онук паризьких комунарів,
сам робітник і комуніст,
проходить мимо вікон барів,
де чути диких джазів свист,
де цокотять у танці кості
потворних виродків-людей,
де п'ють вино заморські гості
під владні вигуки: «О-кей!»

Тут хазяї — американці,
космополіти навісні,
Вони б хотіли в лихоманці
знов бачить світ весь у вогні.
Терзають Францію банкіри,
свої — чужинцям продають.
Немає їх жадобі міри,
їх зазіхань безмежна лють!

Клекоче в грудях комунара
огненний безбережний гнів.
Де-голлівців і кагулярів,
запроданців і холуїв,
усіх фашистів покарає
його священне почуття!

Він заповіти пам'ятає
своїх дідів усе життя.

Він пам'ятає прапор світлий
братів російських кожну мить!
Який їх край тепер розквітлий,
його нікому не затьмить!
І він пішов у передмістя,
де вже збирались страйкарі.
Огні Комуни променисті
йому ввижались на зорі.

НАЗИМ ХІКМЕТ

Він сидить давно
у камері таємній,
він не бачить світу
вже дванадцять літ.
Сонце не сягає
у куток цей темний,
у в'язницю волі,
у безодню бід.
Лиш пільма навколо
та вологі стіни,
та набридлі кроки
хмурих вартових.
В цих тюремних склепах
тісно
для людини,
що хотіла б
волі
для людей усіх!
В цих замках тюремних
тісно для поета,
що хотів би
пісню
через мур пустити!
Не пускати пісню!

Не звільнять Хікмета!
Щоб не міг він
правду
людям говорить.
Та не стримать в грудях
пісню ясновиду,
не замкнути правду
в мурах кам'яних!
І вона
гуртує
всіх людей у світі,
і вона
сягає
в тюрми за поріг.
Скрізь лунає правда.
— Визволить Хікмета!
Визволити пісню!—
всюди йде луна.
Йде через палаці,
йде через мечеті,
і тюремні мури
зрушує вона.
— Визволить Хікмета!—
голос чуть недремний
у в'язницю волі,
у притулок бід.
Чуть всесвітній гомін
в камері таємній,
де замкнуто правду
вже дванадцять літ.
Не вмирає правда!
Розпадуться мури,
що хотіли б пісню
приректи на смерть.

Через всі страждання,
через всі тортури
вийде він на волю,
буде жить Хікмет!

ГРЕЦЬКІ БЕРЕГИ

Зовсім близько, через море,
на тім березі його,
бачу муки я і горе
друга давнього мого.
У неволі там і досі
край неначе скам'янів.
Там запродавці-хітоси
мучать Греції синів.
Там під брязкання доларів
уряд кров народну п'є.
Край, яким ще Байрон марив,
втратив право жить своє.
Ні, не втратив,
він палає
гнівом месників-бійців!
На ганьбу його безкраю
серед гір гуркоче гнів.
На Олімпі,
на Граммосі —
всюди чуть визвольний клич.
Підвелись голодні й босі,
стяг їх осяває ніч,
що вкриває ще пільмою
камінь грецьких берегів.

Та я бачу над горою
сяйво перших промінців,
що осяє скоро всюди
славну Грецію стару.
Люд невільний
вільним буде,
світло розжене мару!
Зовсім близько,
через море,
на тім березі його,
я побачу вільним скоро
друга грецького мого.

МАНДРІВНИЙ КОРАБЕЛЬ

По хвилях нічних океану,
подалі від людських осель,
блукає весь час між туману
мандрівний якийсь корабель.

В гучнім океанському шумі
безмовний лихий цей міраж.
В його глибочезному трюмі
лежить смертоносний вантаж.

Блукає він скрізь мовчазливо,
не знайде притулку свого.
Прибуде у порт,— та, на диво,
ніхто не приймає його.

Він з Бремена йде до Марселя,
з Бізерти рушає у Брест.
Та всюди вітри невеселі,—
жене його гнівний протест!

Летить корабель крізь негоди,—
рятунку йому не знайти.
Не хочуть вже більше народи
неволі дорогами йти!

Не хочуть вже більше країни,
щоб світ задихнувся в диму!
Летить корабель без упину,—
немає притулку йому.

По хвилях нічних океану,
подалі від людських осель,
блукає весь час між туману
заморський лихий корабель.

ТАЄМНИЙ ВАНТАЖ

Пароплав прибув з-за моря,
із далеких плавань.
Він привіз вантаж таємний
в італійську гавань.

Треба миттю розвантажить
ящики секретні...
— Тільки будьте обережні,
начебто на Етні!

Тільки добре пам'ятайте —
цей вантаж для кого!—
І портовики не рушать
ні на крок до нього.

Пароплав стоїть на рейді,
весь узявсь туманом...
Не затьмити люд робочий
підступом-обманом!

Їм зоря на сході світить
світлою метою.
І лежить вантаж з-за моря,
криється імлою...

ОСИНІ ГНІЗДА

Мов гнізда ті осині,
люті,
кругом —
аеробазі їх:
у Йокогамі,
у Калькутті,
в Афінах,
у васалів всіх.
У кожному куточку
світу
вони поширюють
свій яд,—
магнати хижі
Уолл-стріту,
здіймаючи
воєнний чад.
У Греції
сичать,
мов оси,
в Японії
гудуть,
мов рій,—
скажені,
дикі

їх погрози
вже чуть
по кулі всій
земній.
Але
господар справжній світу
все бачить
і пильнує скрізь,—
він не потерпить
злу огиду,
осині кубла
хижих гнізд!
Він хоче миру
для народів,—
всесвітній робітничий клас,—
знесе він
миру перешкоди,—
він знищить,
хижі гнізда,
вас!

ДІДУСЬ І ОНУК

Старий дідусь з малим онуком
шукають праці у порту.
Немає меж голодним мукам!
Вони спинились на мосту.

Вже котрий день ні ріски в роті.
Хто дасть роботу нуждарям?
Шукать її в Нью-Йорку годі
тепер йому з малим дитям!

В заводі виснажили сили,
на старість кинули на брук.
А сина в шахті задушило,—
без батька залишивсь онук.

Хто прийме кволіх на роботу
хоч би в нью-йоркському порту?
Під вереск дикого фокстроту
вони спинились на мосту.

Мале хлоп'ятко папи просить.
Та де узять той хліба шмат?
Страшного голоду їм досить!
Вони ідуть кудись навгад.

Не можна більше стерпіть муки,
яка відбилась на лиці...
Дідусь бере дитя за руку.
З ним кинувсь — тоне у ріці!

А поруч статуя свободи
байдужа до біди стоїть.
Давно не вірять їй народи,
німотній протягом століть.

ПРОСПЕРІТІ

Мале дівчатко хворе
із квітами стоїть.
На серці — люте горе,
а очі — мов блакить.

Без праці знову татко,
скалічений навик.
А мати — від нестатку
померла ще торік.

Проходять мимо люди,
квіток не треба їм.
Болять дитячі груди.
Але зарадить чим?

Ні цента у кишені.
Байдужі до дітей,
сміються бізнесмени:
О-кей! О-кей! О-кей!

Просперіті навколо,
вирує Уолл-стріт...
Стоїть дівчатко кволе,
вдивляється у світ.

БЕЗРОБІТНИЙ

Уже півроку безробітний він.
І змушений він жить
на смітнику.
При нім —
дружина хвора
й крихта-син,
що мають долю,
спільну з ним,
гірку.
Тут ціле місто із халуп
стоїть,
призначене
для злигоднів людських.
У дранім одягу
з старих лахміть,
похмурі й діти тут.
Тут
не лунає сміх.
Мов Діоген,
живе у бочці друг,
наспроти його дірявої нори.
Скрізь курені,
хибарочки навкруг,
землянки четвертичної пори.

Дружина
зранку вже на смітнику,—
можливо,
вдасться їй
серед помий
знайти хоч би скориночку яку —
її дитятку,
крихітці малій...
Їх кинули сюди,
мов на загин,
ню-йоркських хмарочосів владарі.
Підвівся безробітний.
Глянув він
на чорний дим,
що слався угорі,
що линув із страшних заводів тих,
де виссали
всю силу залюбки,
а потім кинули,
знесилених,
старих,
на вулицю,
на брук,
на смітники...
І глянув він,
схвильований,
на схід,
де сходила над обрієм
зоря,
куди давно
вдивляється весь світ,—
за вежі,
за кордони,

за моря.
І він почув
приплив безмежних сил,
немов від тиску дружньої руки.
І глянув він,
окрилений,
навкіл,—
стояли з ним
товаришів
полки...
Уже півроку безробітний він.
І змушений
на смітнику він жить.
Та він відчув,
що в битві не один,
що проти кривди
цілий світ
стоїть!

ПАПА ПІЙ, ВІЙНИ ПАЛІЙ

Править месу в Ватікані
і гукає папа Пій:
— Схаменіться, християне,
і покайтеся мерщій!

Вам не личить прагнуть миру,
тішити марно сатану.
Комуністу-маловіру
оголошуйте війну...

Славте смертоносні бомби,—
їх благословляем ми.
Краще в світі гекатомби,
аніж мир поміж людьми!

Схаменіться, християне,
і покайтеся мерщій...—
Так волає в Ватікані
папа Пій, війни палій.

Сонце зі сходу

* *
* *

Мої пісні родила воля,
я тільки кров'ю їх скропив,
щоб вільний спів не гас ніколи,
щоб у народі вічно жив...

Я тайни серця розкриваю,
щоб передати їх словам,
шукаю з піснею розмаю,
щоб рани гоїти борцям...

Мої пісні родила воля,
я тільки кров'ю їх скропив,
аби не гасли в млі ніколи
серед осель і серед нив...

1917

* * *

Нас багато під зірками
з мускулястими руками,—
не перелічить;
з полум'яними серцями,
ми йдемо у даль шляхами,
в зоряну блакить...

З бойовими прапорами
ми сталевими рядами
підвелися вмиць
розквитатися з панами,
бувши сотні літ рабами,
світ новий створить...

1917

СВІТЛО ЗІ СХОДУ

Сонце з-за поля щоранку,
світло зі сходу повік.
Сонцю співає веснянку
радісно-юний потік.

Людям надії зі сходу,—
вгору червоний наш стяг!
Слава творцеві-народу,
слава-хвала у віках...

Радість у очах веселих,
гордість на мрійнім чолі.
Вгору підносимо келих —
світло зі сходу землі!

1919

БОГУНІЯ

Піснi

I

Богунці ми. Зоря червона
з'єднала нас до боротьби.
Ми гуртувалися в загони
в огні великої доби.

Чи то в мороз, чи то у спеку
ми сміло линули в бої.
І слава йде про нас далеко,—
в усі кінці, в усі краї.

II

Законами йшли ми до Щорса
з містечок і сіл та полів.
І віддано бились богунці
в огні переможних боїв.

Петлюрівці нас пам'ятають.
Під гомін пісень бойових
бійці несподіваним штурмом
з Чернігова вибили їх.

Під Києвом темної ночі
ішли ми на білих катів.
Назад ми дороги не знали,
не гнулись під вістрям штиків.

— Богунці, вперед!— І завзято
ішов партизанський загін.
І зорями всюди займався
бійців переможний розгін.

III

Хай тріщить під нами крига,
від гармат земля гуде,—
проти ката, проти лиха,
гей, Богунія іде.

Над дніпровою сагою
слід ворожий пропаде,—
всюди бурею-грозою,
гей, Богунія іде!

Никне берегом похмуро
враже марево густе.
Київ наш, утік Петлюра...
Гей, Богунія іде!

Нас нікому не здолати,—
Щорс у битву нас веде.
Де мерщій тікають гади,—
гей, Богунія іде!

Хай тріщить під нами крига,
від гармат земля гуде,—

проти ката, проти лиха,
гей, Богунія іде!

Там, де смерть гуляє краєм,
трупом ворога кладе,
скрізь, де кат наш утікає,—
гей, Богунія іде!

1919—1925

ЦЕНЬ-ЦАНЬ

I

Я щодня робітничим кварталом
з передмістя додому спішу;
а згасаюче сонце поклало
скрізь на дахи вечірню іржу...

Під ногами послалась утома,
засмутила багрець на листку;
я щодня поспішаю додому,
і спиняюсь чомусь на містку..

І пригадую раптом і досі
про багрець одгорілих повстань;
він лежав перехрестям на розі,
незабутній засмаглий Цень-Цань...

З неба зорі дивились на нього,
відбивались в зіницях сумних...
Я щодня з предмістя старого
поспішаю між вулиць нічних...

II

Ми з передмістя наступали,
від куль згинався ворожий крок;
востаннє бились генерали,
ховались потай у куток...

З-за ринви мушка гострим оком:
тепер і ворог без погон;
Цень-Цань вслухається, за рогом
команду чує він: «Огонь!»

Не стерпів дракона наруги
«кулі» горьований, Цень-Цань;
і кров'ю прикипів до бруку
від куль його останній пан.

Але ж недовго прапор маяв,
шинеля-прапор над містком.
Прийшов з далекого Китаю,
помер в бою робітником...

III

І він покинув мур китайський,
де гніт, і визиск, і мана;
він так любив пахучий чай,
але щодня
йому доводилось возити,
немов худоба, пишних пань,
таких цяцькованих і ситих...
І от Цень-Цань
поїхав під далеке небо,
де за пригноблених людей

боротися так само треба
у млі царських ночей.
Ей,
спочатку гнали батогами
лупати землю — на Байкал,
а потім ятрили гудками
біль, жаль...
Аж поки кров не тільки в жилах,
а й на прапорах розлилась,
коли на вулицях розцвілих
зірки чіпляли до чола.

IV

«Уночі, восени, під дощем,
наче місяць встає Хуайнань...
Згадки линуть, мов гуси, ключем —
вище дахів, вище бань...»

Згадки линуть, мов гуси ключем —
де безмежжя зотлілих пісків...
Коли б сила заклалим ногам,
там пламенів би мій гнів!..»

Отак часто марив Цень-Цань
уночі, восени, під дощем.

V

Революція!
Революція!

VI

І Київ теж пішов:
на пана!—
Поділ, Шулявка, Арсенал;
а хто не йшов —
не жаль,
догана
його пекла гостріше жал.
Цень-Цань,
горьований китаець,
покинув сіре небо-твань,
і зірку на кашкет чіпляє,
Цень-Цань.
В руках — рушниця,
в грудях — криця,
на думці ж —
пан,—
він проти нього вийшов биться,
Цень-Цань.

VII

Ми з передмістя наступали,
від куль згинавсь ворожий крок,
востаннє бились генерали,
ховались потай у куток...
З-за ринви мушка гострим оком:
тепер і ворог без погон;
Цень-Цань вслухається, за рогом
команду чує він: «Огонь!»
Не стерпів дракона наруги
«кулі» горьований, Цень-Цань;

і кров'ю прикипів до бруку
від куль його останній пан.

Але ж не довго прапор маяв,
шинеля-прапор над містком;
прийшов з далекого Китаю,
помер в бою робітником...

VIII

Прийшов з далекого Китаю,
помер в бою робітником...
Я ще не раз його згадаю
своїм схвильованим рядком...

1922

ЛЕНІНСЬКИЙ ЗАПОВІТ

В ранковий час і пізньою зорею,
чи то на фабриці, чи над ріллею,
довіку буде згадувать трудящий світ
Ленінський заповіт:

— Пролетарі усіх країн, єднайтесь!

Як тільки люди вийдуть на роботу,
чи ввечері вертатимуть з заводу,
зорітиме в серцях і зватиме в похід
Ленінський заповіт:

Хай живе світова влада трудящих!

Де простяглися рейки в путь далеку,
де робітник ще чує небезпеку,
скрізь лине в даль, де ще лютує гніт,
Ленінський заповіт:

— Хай згине капіталістичний устрій!

І скрізь, над усією кулею земною,
що ще укрилася густою млою,
до зір підноситься на захід і на схід
Ленінський заповіт:

— Хай живе перемога комунізму!

1924

СХІД

Встаю.

І сонця виглядаю.

Дивлюсь з надією на схід.

Коли воно із того краю,

де очі застилає піт,

коли воно з пісків Китаю,

із-за далеких, тихих фанз,

нарешті волею заграє,

таке ж червоне, як у нас?..

Коли?..

І знов дивлюсь у далеч,

чи не покажеться з імли

не сонце,

ні!—

а вже кресало,

що може раптом запалить

ввесь світ далекий у вогні,

що й досі ще в неволі-сні.

Але ще мить.

І врешті промінь

пробив червоним сяйвом мур.

Невже це чути перший гомін

шанхайських робітничих бур?

І вже горить ранковий обрій,

і приєднавсь новий огонь
сердець простих,
сердець хоробрих,
що їх труїв одвічний сон.
Уже й звідтіль ясне проміння!
І я вдивляюся пильніш.
Ось-ось розвалиться склепіння,
й зі сходу вибухне ясніш
визвольне огнелике сонце,
таке ж червоне, як у нас...
...І ось тепер уже не сон це
китайських під'яремних фанз.
І я щоденно виглядаю
зі сходу тих щасливих днів,
коли з'єднаються в Китаї
мільярди рук робітників.
Встаю.
І сонця виглядаю.
Його запалить їхній гнів!

1926

КРАЇНА РОБОТИ

Я дивлюсь у далеч.

Україна

гомонить огнями крізь туман.

А вечірнє полум'я осіннє

обсипає золотом курган.

Звідти я ловлю очима цятки,

що ось-ось розвіються, мов дим.

Сонце западає.

Ніч.

І крила згадки

голову черкають помахом своїм.

— Що це сталося з моїм широким краєм,

скільки в ньому радісних облич?!

І обабіч колом обступає

славна армія.

А з нею віч-на-віч

я стою, схвильований піснями,

що сягають золотавих зор.

Звідусюди тягнеться руками

гомінливий мільйоновий хор.

Застилає обрій темносиній

запальне змагання, наче грім.

І встає огнями Україна

крізь безсилий і далекий дим.

- Я щодня до дуки на роботу синіми обніжками ходив...
- А до нашої «Мети» приходять розорать межу поміж дворів!
- Гірше злиднів мозок у знемозі нам труїв релігії полон.
- А комуну зустрічає осінь тисячами виважених тонн!
- Не було зневіри у невільних душах, хоч серця душив отруйний чад...
- Ні, у наших лавах не знайти байдужих!
- Звідки ж ви взялися?
- З фабрик!
- Барикад...
- Зводяться мартени.
- Гомонять заводи.
- Лиш ворожу думу оповив туман!
- Голубіють всюди радіоантени.
- Авто!
- Самольоти!
- Трактор!
- Дніпрельстан!

І коли за обрїй кинув я очима,
і курган у далеч вирвався з-під ніг,
задзвеніла пісня в мене за плечима,
перемігши гомін голосів усіх,—
про дзвінку країну вільної роботи,
про червону цеглу
і міцний таран,
і кругом двигтіло кроками голоти
сміливе й огнисте:
— Чуєш?
Дніпрельстан!..—

І кудись у далеч цяткою полинув
згаслий, одгорілий і безсилий дим,
а кругом устала в небо Україна
чистими огнями, горном золотим.

1927

ДВАНАДЦЯТИЙ

Немов ліхтар серед майдану,
стою схвильований один...
Ось-ось хлюпне осінній ранок,
нестримний робітничий плин!
Ось-ось розкрається повітря
густим роз'ятреним гудком!
Дивлюсь обабіч.

Чуйний вітер
теж прислухається кругом...
Устали гострими шпiлями
ряди будівель крізь туман.
І дерево, й залізо, й камінь
прорвали коло риштувань.
Прорвали марево інерцій,
простягнувши руки вище хмар.
Нестримне будівниче серце
зриває зрушений тягар!
Будівля помахом крилатим
підносить полум'я своє.
Четвертий...

восьмий...

і десятий,
і вже дванадцятий встає!
Встає і сонце за майданом,

Черкає обрії кругом.
Хлюпнув осінній синій ранок
високим кованим гудком.
Загомоніли водоспади
грудей, і кроків, і очей.
Нікому їх не перетяти —
плече в плече,

плече в плече.

Вгинаючи нестримним кроком
широкий обважнілий брук,
гряде індустріальний похід,
суцільний трудівничий рух.
Пірнаю я також у порух
м'язистих рук і пружних ніг.
Підносить риштування вгору
своїм зусиллям робітник!
Устали гострими шпильями
ряди колон у далечинь.
І дерево, й залізо, й камінь —
бентежний будівничий гін.
— Тримайся лівого бар'єру!
— Щільніше!

— Сміливіш!

— Наддай!

Біжать нестриманим кар'єром
підмурки... поверхи... літа...
Будівля помахом крилатим
підносить полум'я своє.
Четвертий...

восьмий...

і десятий,

і вже дванадцятий встає!

ПИЛ І ПАЛ

Встають споруди Дніпрельстану,
черкають синю далечінь.

А їм —

ввижаються гетьмани,

кричать:

— Затримайте розгін! —

І агітують за барокко,
обстоюють церковний стиль...

Щоб відродить свою епоху,
здіймаючи ворожий пил.

Але підносячи обіруч
кругом конструкції споруд,
що мають вивірену міру
і певно вирішений кут.

Здіймається, неначе гасло,
дзвінкий гартований метал.

Навіки згарище погасле
розвіяв будівничий пал!

Навколо простяглись масиви
озорених людьми століть.

Ось-ось риштовання рухливе
перепланує цілий світ!

1930

ПОРИВ

Країна гомонить,
плануючи роботу.
Здіймаються звичайно
стяги димарів.
Прослалась колія
великого походу
найдальших закутків
майстерень і дворів.

Заслали небосхил
риштовання й загати —
ніщо не перетне
гучне

змагання

мас.

Нехай цей робітник
стоїть коло верстату,
але він рухає
і просторінь і час.

Але він рухає
республіки конвейер,
упертим натиском
вирівнюючи круг.

Герою наших днів,
пильнуй снаги своєї,
щоб швидше засіяв
далекий виднокруг.

Надходять звідусіль
звідомлення про темпи
найдальших закутків
майстерень і дворів.
Коли ж лежить свердло
або гуляє гембель,
схвильований завод —
прорив!

прорив!

прорив!

Країна гомонить,
тамуючи турботу.
Здіймаються тривожно
поклики гудка.
Нікому не зламать
сплановану роботу —
тут певний вимір літ
і точний лік декад.

Нікому не спинить
ентузіастів гомін.
Мащини клекотять
з добою геть у такт.
Потужним порухом
комун,

копалень,

домен

виконує свій план
республіка звитяг.

По цехах і кутках
щодня встають бригади,
щоб рухати гуртом
і просторинь і час.
Коли працюють скрізь
без зупинки верстати,
хвилює цілий край
гучний ентузіазм.

Надходять звідусіль
звідомлення про темпи
найдалших закутків
майстерень і дворів.
І гостре свердло
і вивірений гембель
злились в один порив —
порив!

порив!

порив!

1930

ПОДОРОЖ НА ДНІПРЕЛЬСТАН

Дорога лине
серцю в такт.
Прослалась рівно путь широка.
Світає.
І встає мета,
немов затока синьоока.
Над обрій
станція встає,
встає Велике Запоріжжя.
Крізь далеч ледве пізнаєм
його історію колишню.

Світає.
Сплескує навкруг
гармонія струнких конструкцій.
Схилившись над мостом,
мій друг
захоплений снагою рук цих,
що рвали камінь узбереж
і зупиняли вир порогів,
щоб світло розлилось без меж
серед просторів і розлогів.
І води тислись під мостом,
затримуючись між биками.

Але гули вони кругом
цілком новими голосами!
Немов натхненний той оркестр
веде мелодію мажору,
здіймається електросплеск
серед замріяних просторів.
І ми очима уп'ялись
у далеч,
за Дніпро,
за гатку...
Вкривається огнями скрізь
країна буйного достатку.
І простягається навпрост
за обрій,
у степи,
в райони,—
прямий, як поривання, трос,
зірвавши геть нічну запону.
І, наче стріли, мов шляхи,
врізаються обіруч пруги,
ударившись у береги
вольтажем дужої напруги.
Високої напруги струм
проймає твань і морок рушить.
А скільки сил і скільки дум,
і скільки дивних тут споруджень,
якими править більшовик,
з-за пульта даючи сигнали,
щоб освітлить Комуни вік,
майбутнього осяять далі...
Цей інженер — він мрійник теж.
І в час, як ми його зустріли,
серед високих узбереж
він шиковав, припалій пилом,

свій точний і суворий фланг,
якого вже ніщо не спине.
Працює дужий Дніпрельстан,
і генератори, й турбіни...
І вже стрічає світлий день
озорену бригаду нашу.
Усе, що мріялось, іде.
І проти вже ніхто не скаже!
Фантазія.
Проекти.
— Так...
Тепер вам досить є роботи!
Цвітуть сади.
Гудуть міста.
Поля небаченої вроди.
Який нестриманий розгін
величних, райдужних годин! —
в полях,
у шахтах,
у містах
високої, мов день, епохи,
що гучно б'ється серцю в такт,
але не знає вже знемоги.
Запались,
зникли,
одійшли
часи історії минулі.
І де стояли лиш вали,
де дні найтяжчі промайнули,—
тепер стоїть тут інший стан,
стан переможної когорти,
що ставить гордий Дніпрельстан,
що Дніпрельстан буде гордий.
І, наче стріли, мов шляхи,

простерлись троси через гатку,
здіймаючись над береги
вольтажем
 буйного
 достатку.

1932

КИЇВ

I

Не раз ти у боях стояв
супроти дуки-душогуба.
І вже навіки ти прогнав
бандита із шликом та чубом,
білогвардійця й глитая,
щоб не терзали більше міста!
Лилась за правду кров твоя,
священна, світла, промениста.

Тебе в дорозі до мети
повік не можем ми забути.
Адже нещадно бився ти,
ламав кільце вороже, люте,
щоб не знущались більш кати:
і Арсенал, і Голосіїв
ішли, розгнівані, змести
намул ворожих чорторіїв,
востанне винищать пости
триклятих виродків. І Київ
і досі згадує той день,
коли проходили герої
під переможний грім пісень...

А нині, світлою порою,
коли ми згадуєм той час,
столичне місто на світанку
вітає щиро й тепло нас,
що йдем цього гучного ранку,
неначе сяйний водограй,
спішим бадьоро на роботу.
І зупиняється трамвай
біля нових будов заводу.
Не лиш будови, а й чуття
уже цілком нового стилю.
Натхненна партія звитяг
пильнує більшовицьке діло.
І кидаю я гострий зір
аж до найдальшого району,
де клекотить ремонтний вир
серед колгоспного розгону.
Навколо ж виступає тло
узгір'їв і Дніпра та мрії.
А скільки тут боїв було
за кожную брилу індустрії!
Класовий ворог ще ховавсь
по закутках старого міста.
Гидкий зоологічний сказ
петлюрівця і монархіста!

Та зник трухлявий їх собор
перед будовами новими.
І гавань, і аеропорт,
все місто з вежами стрункими,—
воно оберігає міць,
щоб наші захистить кордони.
Щодня над Києвом стоїть
трикутник аероколони.

II

І юних лав одвага,
і сплеск ясних огнів,
і відгомін, і звага
гарячих наших слів,
і спрага від музики,
і м'язи тіл тугих,
і молодість, і сміх,
бадьорий і сторікий, —
нестримний цей розгін —
лунає всюди він.
Він лине з стадіонів,
із фабрик, із будов,
з майданів, з перегонів,
із армії... І знов
він котить звідусюди,
із скверу, із садка,
де вже встають споруди
у квітах і струмках;
і де замість соборів
підноситься навкруг,
немов високий порив,
гігантів перегук, —
і всюди багряніє
нового людства скрес.
Це ти, столичний Київ,
в огнях і в лунах весь!
Це ти колись недаром
з гвинтівкою ходив
у бій під Арсеналом,
у наступ на Поділ.
А навісний той ворог,
з тризубом і орлом,

хіба що десь за морем
ще мріє про берло...
Це ти, столичний Київ,
в огнях і в лунах весь!
І кожен цех тут мріє
про славу і про честь!

* * *

А ген літає птиця,
внизу тече ріка...
Між них встає столиця,
бурхлива і струнка.

1934

І СКОРЬ... І ГНІВ...

Пам'яті С. М. Кірова

Лягає перший сніг.
І раптом багряніє
на скронях кров...
Чия звелась рука?
Затих трибун і друг.
Яка це гадь посміла
стріляти з-за кутка!

Шумить Нева-ріка.
І пламеніє Київ.
І скорб... і гнів...
І варта на посту.
Безсмертний комунар,
що в кожен рух і дію
втіляв свою мету!

Йому холоне кров
від смертної завії.
Але він кличе знов.
Знов кличе у бої.

А між нових будов
його витають мрії.
Всі —
на пости —
свої!

1936

ЗУСТРІЧ

З далеких обрїїв країни
щодня надходять поїзди.
Чим дорогих гостей я стрїну,
що прибуватимуть сюди?

Чим дорогих гостей я стрїну?

В дорозі їх вітають зорі,
і гомонить на вітах лист.
Через поля і через гори
веде найкращий машинїст.

Веде найкращий машинїст!

Долини розкривають зела.
А дітям сняться дивні сни
про подвиги людей веселих,
в яких на грудях ордени.

В яких на грудях ордени.

Дерева простягають руки,
гіллям клечають паротяг.

І раптом хочеться у звуки,
у пісню втілить почуття.

Так хочеться співати пісню!

І вже я знаю, як належить
зустріти дорогих гостей.
Пісень бурхливим узбережжям!
Пісень —
на тисячу
грудей...

Щоб стати з піснею в забої,
ще краще працювать в цеху,
і з нею вийти у двобої
на прикордонному містку.

1936

ПАССИОНАРІЯ

Гудуть вітри серед руїн Іруна,
доносять звідти стогін матерів.
І руки зводяться. І серце многолунне
клекаче помстою. І вибухає гнів.

Він прапором на схилах Гвадаррами
здіймається над полем бою вмить.
Упав юнак, поранений, без тям.
Та зненависть у грудях не спинить!

Нещадніш, кулемет! Меткіш, гармати!
у ворога без промаху влучать!
Гнів спопелить нащадків Торквемади,
що іменем Христа катують немовлят.

Лунають зойки і встають прокляття,
де проповзли фаланги хижаків.
І руки підвелись. І хочеться гукати
на цілий світ. І пламеніє гнів.

Звелась Пассіонарія над краєм,
мов горлиця над дорогим дитям.
І голос їй над морем пролітає.
І чуєм ми. І клянемося життям.

1936

ІВАН ШУКАЄ ДОЛІ

(Уривок з поеми)

Стоїть над балкою село.
Над яром вулички схилило.
Жагуче погляд свій звело.
У далеч дивиться безсило.
Безмежний степ. Широкий лан.
Глибокий став. Безкраї луки.
Та їх давно загарбав пан,
і люди орють їх для дуки!
Куди не глянь — і поле й гай.
Та панський гай, і панська нива!
Сумне село. Кругом журлива
лунає пісня. Стогне край.

Прийшла під нагаями «воля»,
царем приборкана лихим.
І кріпаку лишилось поля
хіба що для хреста над ним.
А чим засіять, чим зорати
свою могилу за селом?
Сірома йде у найми стати,
щоб одробить її горбом.
І сохне син. І плаче мати.

Схилилась над своїм дитям.
І людям хочеться гукати:
— Покари лютої панам!..
Невже до смерку працювати,
вставати до світанку знов?
І вже до пана у палати
луною відгомін пішов.

І починає клекотіти
село над яром Лихоліти.
І підхопили через річку,
і б'є на сполох Чигирин,
і підпалили, наче свічку,
уже маєток не один.
Сірома в боротьбі добуде
розкуту волю трударів!
І всюди гуртувались люди.
На пана їх Голота вів.
І над вечірньою імлою
до помсти закликав Іван.
Безмежний степ, широкий лан
вставали хвилею гучною...

Але вже чути за горою
команду, гук і барабан.
Драгуни сунуть сараною.
Дрижить земля. Радіє пан.
Бодай не згадувать минуле!
Вмивали потом. Кров пили.
А потім і уста замкнули.
Щоб гомоніти не могли.
І в кайдани веліли кути
і сина й батька на селі.
Щоб не шукали більше люди
святої правди на землі.

Обіруч простяглись дороги
від погорілого села.
На схід людей вели в остроги,
а вниз чумацька валка йшла.
Рипіли мажі під горою,
і ледве рухались воли.
Востаннє пізньою порою
на Дін по рибу люди йшли.
І мріялось, чумацька доля —
гуляти вік серед степів.
Не одному ввижалась воля
в далеких мандрах чумаків.
Коли б не так! І тут жахота!
Хазяїн всюди дістає.
Шукає долі Іван Голота,
й собі до валки пристає.

Вони над річкою спинились,
кругом лежать край казанка.
І в далечінь луна котилась
від журних співів чумака,
що людям тяжко у дорозі,
волів хазяйських пасучи.
І чумакові у тривозі
не спиться довго уночі.
Хазяїн теплу пуховицю
на ліжко стеле нетверде.
А зморений чумака важницю
собі під голови кладе.
Що дука добре хазяйнує
давно на краденім добрі.
А під дощем чумака пильнує
добро хазяйське до зорі.
Якби було чим оплатиться,

то не ходили б по шляхах...
Та ще про жінку-удовицю,
коли вмира в степу чумак.

А ранком закладали в ярма
ласкавих, та чужих волів.
І не один тоді недарма
у серці помсту затаїв.
Понаживалися Яхненки
та Семиренки на волах.
І оселились куркуленки
уже на дальніх хуторах.
І вже змінився неозорий
чумацький несходимий шлях,
де тільки хмара із-за моря
і часом пролітає птах;
та цариною степовою
колишеться ковиль-трава,
і над прозорою рікою
нетяга валку напува;
де неосяжно перед зором
простерлась синя глибочінь.
Багато змін... І над простором
вже інший гук і інша тінь.

Спинились люди коло балки.
Щось занедужали воли.
І довго гомоніла валка
серед ранкової імлі.
Чекають смерті круторогі,
схиливши голови к землі.
Що скажуть чумаки убогі
багатим дукам на селі?
Чи довго ждати їм розплати?

У наймах молодість пройшла.
І решту віку одробляти
їм доведеться за вола.
Нехай не дїждуть! І сірома
рушає в далеч на зорі.
Чека їх доля невідома.
Хто в хутори, а хто додому,
а хто до дуки в грабарі.

Степи укрились хуторами
й дими знялись у далину.
І десь далеко за горбами
щось розтинає глушину.
У спеку, у мороз, у сльоту
з дебелим заступом в руках
ставали люди на роботу
в ярах, на кручі, в болотах.
Стелили власними тілами
нетяги зрушені степи,
і насипами та мостами
грабарські зводились горби.
Не рейки, не стовпи, не шпали, —
кругом лежали трупи ниць.
Кістями людськими прокладали
путі далеких залізниць.
Здавалось, колія потоне
в густій крові набряклих жил.
Але здіймалися прокльони
із незасипаних могил!
Здіймались руки із болота,
щоб до хазяїна дістать...
І далі йде Іван Голота,
у шахти мусить утікати.

Де більше пекло на землі?
І вгору глянути не сила!
Шахтарська хмара клекотіла
в підземній штрековій імлі.
Немов земля з глибин вергала
не вугіль той, а кров руду.
І спрага помсти виростала
у надрах дукам на біду.
І люди йшли сюди зусюди
від злиднів, пана й посіпак —
і з-над Дніпра тікали люди,
і з Волги теж тікав бідак.
Спускалися у шахту голі
у горілчаному диму.
Ішли сюди шукати долі,
але знайшли собі тюрму.
В забої чорнім ледве блима
непевним блиском каганець.
І смерть у шахті. За плечима
стоїть німа. Страшний кінець!
Новий завал... Новий прибуток...
І зиск від акцій підіймавсь.
І щоб залить шахтарський смуток,
новий шинок в степу з'являвсь.
Пани терзають здобич хижо,
вп'ялися кігтями в тіла.
Той з Лондону. А цей з Парижа.
Або з берлінського кубла.
Той із Орла. А цей з Полтави.
А мова галичі одна.
Щоб більший зиск. Щоб їхнє право,
І глум, і визиск, і мана.
Щоб гори вугілля й заліза,
і безліч іншого добра.

А шахтарі вертають знизу
безсилі й чорні, як мара.
Земля їх, мов руду, вергала,
що наче кров'ю запеклась.
І знову смерть. І знов не стало
в забої друга... Прийде час!
І встане мста. І кара буде.
Уже хвилюються й тепер.
Стоять під небом чорним люди,
і гнів з лиця покору стер.
І клекотить кругом: — «Розплати!»
«Розплати!» — відгомін іде.
Злітають кайла і лопати
над головами у людей.
Горять над виселком заграви.
Під Юзівкою клекотить.
Щоб злидарям здобути право
по-людському на світі жить.
І, мов метелик, коло стінки
слова в землянці шелестять.
І гнівним закликот дзвенять
уперше Леніна сторінки.

1936

ПІД НОВИЙ РІК

Одходить рік, неначе поїзд,
у точно визначений строк.
І тільки видно під горою
тонкий легесенький димок.

Димок, мов усмішка, лягає
на критих інеем дротах.
Єдиний краю, любий краю,
який широкий твій розмах!

У трудовому пориванні
моя радянська сторона.
І досі ще в повітрі тане
від сяйних спогадів луна.

Вривається углиб Стаханов,
і Чкалов через полюс мчить.
І чути гомін їх палання
над виром збуджених століть.

Аж ось за дальньою горою
здіймається новий димок.
Це рік новий, неначе поїзд,
прийшов у визначений строк.

Його так радісно вітає
моя радянська сторона,
Єдиний краю, любий краю —
достатку щирого зерна!

1937

ЗУСТРІЧ ДРУЗІВ

Я містом іду. Дерева в цвіту.
Краса, і достаток, і сміх.
І сонце ясне. І стрічають мене,
гей, четверо друзів моїх.

Один прилетів із далеких країв,
де північ, і мла, і сніги.
Він пильно зорить, вартує щомить,
щоб десь не пройшли вороги.

І цей не забув — зі сходу прибув,
де ранений був у бою.
Він дивиться з гір у туманний простір,
боронить вітчизну свою.

А третій юнак стояв на пісках
над тихим імлистим Дністром.
Він стежив над ним за ворогом злим,
вдивлявся він пильно кругом.

Молодший приплив із південних морів,
де бурі, пірати й вітри.
Пливуть кораблі у туманній імлі
і вдень, і нічної пори.

І кожен юнак обійми простяг.
І раптом уважно сказав:
— Ми пильно стоїм на посту бойовім.
Чи й ти на своїм пильнував? —

А сонце кругом. Ішли ми гуртом,
я й четверо друзів моїх.
Я руки їм тис. І сяяли скрізь
і пісня, і щастя, і сміх.

1937

ДЖЕРЕЛО

П. Тичині

Дзвенить кришталне джерело,
що вийшло з глибини земної.
І ряст, і кетяг, і стебло,
під бризками роси рясної,
буйніш, наснажені, ростуть,
і цвітом прикрашають путь.

Такий і твій прозорий спів,
що вийшов з глибини людської!
І ніжність, і тепло, і гнів,
весь чар веселки чуттевої,
дають серцям людським снаги,
щоб пламеніли навкруги...

Дзвени ж, пісенне джерело,—
на радість нам, лихим на зло!

1940

БЕЗСМЕРТНИК

Вона стояла нерухомо.
Але тремтіла їй рука,
що так схвильовано до краю
стискала кінчик пелюстка.

Замість вінка з пахучих квітів,
повитих росяним зелом,
звисає з рук її безсмертник,
що ріс у неї під вікном.

Вона, мов душу, доглядала
і пильнувала квітку цю.
І принесла на домовину
її товаришу-бійцю.

О, довго так дівоче серце
за нього билось кожну мить!
Хай пісня ця, мов той безсмертник,
у серці ніжному ячить...

1940

НОВИНА

Птахи зграйними ключами
пролітали над Дністром.
Над весняними ярами
дзюркотіли джерелом.
І здивовано з нестями
зупинились над селом.

Той же гай, та сама річка,
а немовби інший шлях!
Майорить червчата стрічка
у зелених берегах.
І зорять дитячі личка,
сяє усмішка в очах.

Що за гомін, що за співи,
де роками слався сум?
Люди спільно орють ниви
і нових співають дум!
Після блискавки і зливи
гомонить великий шум.

І знялися бистрі птиці,
щоб повідать новину.
І назустріч з-за ялиці
стріли пташку голосну.

В Коломиї край криниці
теж почули новину.

Пісня лине з верховини...
Лунко чути звідтіля.
І з долини пісня лине —
з Перемишля до Кремля.
Україно!.. Україно!..
Вся радянська ти земля.

1940

Вінок слави

ВЕДЕ НАС СТАЛІН

Не пийте забродам з наших рік води,
не рвіть плодів з колгоспного їм саду!
Наш рідний край зупинить шал орди,
отруйне жало вирве супостату.

Веде нас Сталін в славі бойовій,
вітчизни нашої незламної водій!

Їм не косити наших нив рясних,
і на токах врожаю не збирати...
Розчавим ми, мов гусінь, танки їх,
зітрем на порох кодро їх пихате!

Веде нас мудрий Сталін у двобій,
натхненник наших переможних дій!

Їм не спинить наш бойовий розгін,
не погасить народів дружбу чисту.
Узбек, вкраїнець, руський і грузин
зуміють гідну відсіч дати фашисту!

Веде нас Сталін за вітчизну в бій,
щоб захистить найбільшу з наших мрій!

Їм не скорить і той невільний люд,
що вже чекає нас давно в надії...
Ми чуєм їх... І визволимо з пут!
То ж начувайтесь, хижі лиходії...

Веде нас Сталін в славі бойовій.
Він — мов маяк на кулі всій земній!

Мов ластівка, дзвенить мале дитя,
і тепло так рука стискає рідна...
Кат замахнувся на сонячне життя.
Відплатим ми, потворо жалюгідна!

Веде нас Сталін в переможний бій,
найбільший бій в історії людській!

1941

СТАЛЕВА РАДЯНСЬКА ВІТЧИЗНА

З степів і заводів, з узгір і долин,
під шелест діброви, під гомін машин,
за рідну країну йдемо ми на бій,
щоб хижого ворога знищить мерщій!

Сталева радянська вітчизна,
нікому не зрушить її.
Іде наша армія грізна,
мов лава,
 мов леви,
 в бої!

Наш край облягали не раз вороги,—
нещадно змітали ми їх до ноги...
Заслався весь обрій пекельним огнем.
За справу священну ми гнівно ідем!

Сталева радянська вітчизна,
нікому не зрушить її.
Іде наша армія грізна,
мов лава,
 мов леви,
 в бої!

Тут сонце нам сяє, і тут ми зросли,
а волю свою ми в боях здобули...
І всяк за вітчизну, за братню сім'ю
віддасть без вагання всю силу свою!

Сталева радянська вітчизна,
нікому не зрушить її.
Іде наша армія грізна,
мов лава,
 мов леви,
 в бої!

І раннім світанком, і в півночі нічній
нам серце підкаже, де ворог лихий.
Під гомін моторів, під гуржіт танкет —
за Сталіна!

 за Батьківщину!
 Вперед...

Сталева радянська вітчизна,
нікому не зрушить її.
Іде наша армія грізна,
мов лава,
 мов леви,
 в бої!

1941

ЩО ДЛЯ ПЕРЕМОГИ ТИ ЗРОБИВ

Падають сніжинки на шинелі,
іскряться на зорях у бійців.
Занесли метелиці оселі,
і лежать замети між кущів.

Шие ньєнка рукавиці сину,
а сестра білизну для братів.
Злився цілий край в одну родину.

Що для перемоги ти зробив?

В небесах вечірня позолота,
і льодок блищить від промінців.
У заулку скрипнули ворота.
Синій сніг на стежці зарипів.

Подруга — стахановка — дружина
на завод спішить ще до огнів.
За станком рука її невпинна...

Що для перемоги ти зробив?

Сніг поля вкриває килимами
паморозь лежить серед садів.
І дідусь вартує коло брами,
стереже зерно для земляків.

Тут великі цей рік урожаї.
Для бійців пшениця із ланів!
Дід обходить стайні та сараї.

Що для перемоги ти зробив?

На світанку застилає іній
і містки й стовпи серед шляхів.
Ледве бачить льотчик із кабіни
вартових серед пухких снігів.

Та махнув привітно він з туману,
як побачив молодих бійців.
Ми виходимо на варту рано...

Що для перемоги ти зробив?

1941

ДІВЧИНА З УКРАЇНИ

Я дівчину стрів з України,
овіяну запахом трав.
Лиш стиснула кінчик хустини,
коли я у неї спитав
про брата, про батька, про неньку
про рідну країну мою...
Поблідло їй личко біленьке,—
не стримала тугу свою.

«Скатовано батька... А мати
вся сива й бліда на виду.
Вдягла гімнастворку я брата,
що вмер, як герой, на посту».
Мордують фашисти Вкраїну.
Та кличе на помсту вона!
І стерла з повіки краплину
дівоча рука запашна.

«Була в партизанським загоні,
тепер я в твоєму полку...»
Ми сіли із нею на коні
і рушили вбрід за ріку.

Від неї війнуло травою,
знайомим давно чебрецем.
Ми завжди, мій краю, з тобою,—
й тобі ми на поміч ідем!

1942

З О Р І

Щовечора зірки в далекому просторі
манливо миготять, хвилюючи серця.
Стоїш ти над Дніпром. І дивишся на зорі.
І тягнеться твій зір у далеч без кінця.

На кручі ти стоїш. У невимовній тузі
вдивляєшся ти пильно в жаринки зірок.
Вони тривожно так горять на виднокрузі
над чорним плетивом розіп'ятих гілок.

Чи чуєш ти в цю мить, що за густою маюю
снарядних вибухів і вирів димових
я погляд твій ловлю на зорях наді мною,
коли надвечір я вдивляюсь теж у них?

І бачу я тебе. Жадливо у турботі
на схід ти зводиш зір з невільної землі.
Ячиш ти над Дніпром. Застигла у скорботі.
Та скоро прийдем ми... З зірками на чолі.

1942

ВЕЛИКА МОГИЛА

Шумить ріка, ламає скелі.
Що непокоїть так її?
Схилились явори дебелі,
гілки згинаючи свої.
І прислухаються оселі,
припавши вікнами к землі.

Заслались димом виднокруги,
і не знайти кругом тропи.
І лиш захланні хижі круки
обсіли зграями горби.
Померкло сонце від наруги.
Дніпро вирує від ганьби!

Зганьбить велику домовину,
могилу віщого співця?
Поставить жерлом на Україну
гармати на труні борця?
Вік не забудь таку хвилину!
Пече огнем образа ця.

Нехай кепкує ворог клятий!
Гадає він,— безпечно тут.

Як будуть снайпери стріляти,
вони могилу обминуть.
А стануть літаки літати,
свою святиню не займуть.

Але того фашист не знає,
що хвиля б'ється не дарма,
і явір віти нагинає,
і вітер куряву здійма,—
що кара йде, й немає краю
її ході, що все лама...

І на Україні вже від гніву
вирують помстою поля.
І скоро галич шолудива
навіки згине, наче тля.
І пройде всюди карна злива,
поглине виродків земля!

1942

ЗОЛОТІ ВОРОТА

Там пил віків. Хода мого народа
відбиток там навік лишила свій.
Там відкривались золоті ворота
моїх доріг, сподіванок і мрій!

І клени там свої схиляли віги,
мов дуги арок, на шляхах моїх.
Там бавились біля фонтану діти,
і чуть було їх веселковий сміх.

Але невже й вони... Невже їх трупи
розкидані тепер по згарищах руїн?
Там тільки дим. Зола. І чорні купи
зотлілих тіл. І стогін там. І скін.

Мов галич та, обсіли дикі зграї
країни рідної ворота золоті.
У серці гнів і зненависть безкраї!
До бою кличуть почуття святі.

1942

БАЛАДА ПРО МЕСНИКІВ

Стоять дуби над балкою крутою,
роняючи з гілля прив'ялий лист.
А над струмком тремтячою дугою
звисає ветхий дерев'яний міст.
І тиша всюди. Враз розтявся свист
за жовтими опалими кущами.
І покотився відгомін гаями,
скликаючи на раду хлопців лісових.
Ніщо не спинить кари над катами
народних месників, звитяжців бойових!

Тремтить роса під місяцем щербатим,
і світляки у сутінках блищать.
Хто йшов з гранатою, хто з автоматом,
а хто спішив з наганом через гать.
Зійшлась з околиць партизанська рать
опівночі знайомими шляхами.
Коли ж півколом стали під дубами,
оглянув пильно командир бійців своїх.
Ніщо не спинить кари над катами
народних месників, звитяжців бойових!

«За лісом вороги. Сюди спішить колона.
Ми мусим їх тут на містку спинить!»

Заслала все навколо мла бездонна.
І тихо знов. Та раптом через мить
мов рушив бір. Здавалось, що двигтять
сиря земля під дужими тілами.
І кинулись фашисти в яр з нестями,
а партизани й звідти, мов гроза, на них.
Ніщо не спинить кари над катами
народних месників, звитяжців бойових!

1942

ЯСА

Салям тобі, Узбекистан, у колі народів вільних, дружбою міцних: твоїм синам, що вирости на волі із мужнім серцем левів степових, твоїм жінкам, струнким, немов тополі, з ласкавим зором подруг бойових!

Чолом тобі з просторів України, що вся горить у бойових огнях! Її степи й міжгір'я та долини стікають кров'ю у чадних димах. Та помстою Вкраїна в ці хвилини пашить на ворога, якого душить страх!

І гомонить Дніпро. І кличе Київ. І всі народи йдуть на поміч їм. Під грім гармат, у пеклі чорторіїв, під дзенькіт куль, у бурі огневій,— хіба ж не ти, джигіт Кучкар Турдиев, за Україну гордо став на бій?..

Радянський край немов одна родина. І втіха дружби нас єднає всіх.

Нікому не здолать великої країни
народів вільних, дружбою міцних!
Привіт бійцям узбецьким з України!
Вперед, у бій! На виродків лихих!

1942

ЗІ СХОДУ НА ЗАХІД

Він лежав у пилу. Кров стікала з лиця.
Рвались міни й снаряди навколо бійця.

Та боєць у руках міцно стис кулемет.
Він зі сходу на захід дивився вперед.

Перед ним у диму простяглась в далині
українська земля у пекельнім огні.

Звисла тінь з деревини сухої на гать:
замордовані люди над яром висять.

Може, батько і ненька? Чи брат і сестра?
Їх прикладами гнали прибуду з двора.

І спалили їм хату. Лиш попіл і згар.
Та дощі, моз сльозами, їх миють з-за хмар.

Біль ударив у серце бійцеві, мов ніж.
І зі сходу на захід він глянув пильніш.

Крізь туман і огонь, через морок і дим
рідний край у тортурах конав перед ним.

Хто в подертій сорочці лежить на містку?
Згвалтували дружину. Зганьбили дочку.

У душі наче присок, мов полум'я гнів!
І боєць своїм серцем тяжким пломенів.

Розривалися міни. Снаряди гули.
А боєць у тривозі все чує з імли:

— Я конаю від мук. Хто врятує мене?
Хто про страдницьку долю мою спом'яне?

І підводяться руки дитячі з могил.
Там землею засипаний весь небосхил!

Там живими його закопали дітей.
І земля ворушилась ще кілька ночей.

Україна в нарузі. Ні, їй не кінець!
І зі сходу на захід зірвався боєць.

Шоки спали йому. З рани бризкала кров.
Та вперед він з братами в атаку пішов.

1942

В БОЮ ТИ НЕ ОДИН

В бою ти не один,
народе мій, з тобою
і руський, і узбек,
литовець і грузин.
Стоїш у бурі ти,
серед страшного бою.
Та не здолать тебе!
Чуть гомін за рікою,—
братерські лави йдуть.
В бою ти не один.

Ні, не самотній ти!
Засмаглий і суворий,
ти міцно шаблю стис,
тамуючи свій жаль.
І хай горять уста,
і крає душу горе,—
відплатиш ти катам!
Через яри і гори
у дружнім колі ти
вдивляєшся у даль.

Розп'ятий рідний край.
Весь засланий димами,

обдертий до кісток,
ти бачив лиха вщертъ.
Не раз схилявся гай
жалобними гілками,
коли у пізній час
росистими стежками
під дикий вигук «шнель!»
вели людей на смерть.

І ти ячів не раз,
не стримавшись від муки,
як катували там
дітей і матерів.
Ламали їм кістки.
Огнем палили руки.
Виймали очі їм,
неначе хижі круки.
Немає більш тортур,
що б край мій не терпів!

Там шибениці вряд
стоять, немов примари.
Хитаються мерці,
заславши виднокруг.
Закривши обрій весь,
кругом гудуть пожари.
В руїнах цілий край.
Якої гадам кари?
За Київ і за Львів,
Черкаси й Кременчук?

На захід валки йдуть.
Течуть криваві сльози

з-під спущених повік
замучених сестер.

І гнуться від ганьби
дівчата, наче лози.
Від туги у жінок
тугі січуться коси.
І невимовний зойк
на їх устах завмер.

І згарище в селі.
Стоїть подвір'я голе.
І виметено геть
стодоли помелом.
Заросле бур'яном,
не родить більше поле.
І річка в міліні,
... Але Дніпро ніколи
не висохне. Не будь
Україні під ярмом!

І сколихнувся гай,
вкриває листом рани.
І гнівно гомонять
узлісся і лани.
Фашиста жах бере
від кроку партизана!
Його нещадний гнів
і сила нездоланна.
Народе мій, твій рід
завзятий з давнини.

Мов ранений боєць,
стоїш ти,— кров стікає.

Але не пустиш ти
своєї зброї з рук!

І хай стискає жаль,
і біль пече без краю,
але незламний ти.
Лиш погляд твій ширяє,—
в бою ти не один
серед пекельних мук!

Ні, не самотній ти!
Народе мій, з тобою
і руський, і узбек,
литовець і грузин.
Стікаєш кров'ю ти
серед страшного бою,
та не здолать тебе!
Чуть гомін за рікою,—
братерські лави йдуть.
В бою ти не один.

1942

БАЛАДА ПРО БРАНОК

Ще на полустанку хижо кряче галич.
Дим над паровозом в розпачі завмер.
Скоро їх відправлять валкою у далеч,
у тяжку неволю, дочок і сестер.
У безверхій хаті розридалась малеч,—
їх красуню-матір узяли під гвер.

Узяли під варту. Б'ється у тривозі
листя на осиці. Серце рве одчай.
Більш не оглядалась. Сумно на дорозі
за вечірнім гаєм, де поріс курай.
Там стоять вагони. Впала на порозі
непритомна мати, вражена у край.

Заховалось сонце. Цокотять вагони.
Прорізає сутінь неспокійний зір.
Скоро за ярами рідний край потоне,—
і садок, і поле, і ставок, і бір.
Так колись татари за далекі гони
гнали табунами в арканах ясир.

Наростає помста за ганьбу жіночу.
І щільніш дерева обступили шлях.

Поспліталось віття. Зупинити хоче
божевільний поїзд. Хащі на путях.
Їх гілля — мов стріли. Мов за честь дівочу
цілий ліс підвівся. З киями в руках.

Зупинився поїзд в лісових завалах.
Гнівno партизани оточили ліс.
На осику звірів! Покарать зухвалих!
Передсмертний шепіт гадам горло стис.
Як з'явився місяць, на гілках прив'ялих
не один мерзотник на вірьовці звис.

А під ноги бранкам ніжно слались трави,
папороть по стежці повилась вінком.
Квіти повплітались в кучері русяві,
що за ніч заслались срібним волоском.
Врятували бранок партизанські лави.
Ні, не будь народу в ката під ярмом!

1942

ДУМИ З ДОНУ

На далекім тихім Доні,
перед боєм, серед трав,
під гайком, при оболоні,
до землі боєць припав.

Він вдивляється за обрій,—
скоро йти в атаку знов.
Має серце він хоробре
і гарячу в серці кров.

Він не пустить зайдів далі,
щоб топтали край батьків.
І згадав він рідні далі,
де він ріс і де мужнів.

У степу, при оболоні,
де комиш густий поріс,
де він пас ночами коні,
при колгоспному дворі,

де знайома змалку хата
під гіллям стоїть ряним,
проводжала сина мати
і прощалась Галя з ним.

Де та дівчина хороша?
В серці спогад ожива.
Коло хати повна рожа,
мов любов їх, дозріва.

На далекім тихім Доні,
перед боєм, серед трав,
під гайком, при оболоні,
про свій дім боєць згадав.

1942

ГРОЗА НАД НЕВОЮ

Тут Пушкін пламенів.
Шевченко тут палав.
І Ленін засвітив
зірки на видноколі.
Їх сяйво на весь світ!
Чому ж це пролунав
сумний сирени зойк?
І раптом дим заслав
запилений граніт
на Марсовому полі.

І вихор на Неві,
у хмарах Ермітаж.
Невже це знову гук
від вибухлої бомби?
Заблискав кулемет
над в'їздом у гараж.
І до небес встає
у полум'ї пасаж.
Снаряди б'ють у мур,
і серце рвуть немовби.

Невже знялась гроза? —
шепоче Літній сад.

Із заходу повзе
її мара кривава.
Від подиху вогню
снується чорний чад.
І Мідний вершник звівсь.
І колом барикад
над обрієм встає
Путіловська застава.

І ще гостріший став
Адміралтейський шпиль,
немовби із-за хмар
у ворога влучає.
І б'ються в береги,
вирують лави хвиль.
І кожен камінь тут
проймає гнів і біль.
Сам Кіров уночі
пости перевіряє.

І Ленін руку звів
над Смольним на зорі.
Немов крицевий мур,
пішли за місто танки.
І літаки гудуть
над ними угорі.
З гвинтівкою в руках
стоять малі й старі.
В шинелі бойовій
і Охта, і Фонтанка.

Гримить запеклий бій.
У пориві своїм

незламні всі були,—
і син, і батько, й мати.
І, мов фортеця, був
у місті кожен дім,
і кожен ріг і кут,
і кожне серце в нім,
що кликали людей
до помсти, до розплати!

І хоч гула гроза,
і знов летів снаряд,
і кров'ю запеклись
і вулиці, й майдани,—
та ворог захлинувся
і покотивсь назад.
Бо не схилився герой,
не здався Ленінград,
хоч ятрилися вкрай
йому на тілі рани.

І стежила за ним
країна з далини,
спішили звідусіль
йому на поміч люди.
Товаришу, спочинь.
Товаришко, засни.
У рідний Ленінград
не пройдуть більш вони!
Ми йдем на зміну вам.
Орди їх тут не буде.

Тут Пушкін пламенів.
Шевченко тут горів.

І Ленін засвітив
зірки на видноколі.
Їх сяйво на весь світ!
Хто, миршавий, посмів
пройти у Ленінград?
Гуде народний гнів.
Важкий він, мов граніт
на Марсовому полі.

1942

СТАЛІНГРАД

Тут зненависть пекла на кожнім розі,
немов гаряча сталь, і зорі на бійцях
гукали в бій, і полум'я в тривозі
здіймалось тут, немов багрянний стяг.
В задушливім диму, в бар'єрах барикад
стояв, мов скеля в бурю, гордий Сталінград.

Ім'я вождя не тільки в назві міста,
ним пламеніло серце кожного бійця.
І хай летить снаряд з пекельним свистом,
та не поникне в битві зроду площа ця!
Не відступав ніколи ні на крок назад
перед ворожим кодром грізний Сталінград.

Хотіли тут пройти прибуду ниці,
тут ненажери хижі хтіли спочивать.
Їх пазурам не зрушить скелю з криці,
і хтивим трупам їх з могил не встать!
І хижаків проймав страшний смертельний чад,
коли їх фюрер гнав на скін під Сталінград.

А згадки про Царицин понад містом
лякали їх ночами й заступали путь.

І пізнім вечором і ранком млистим
їх ждала всюди смертна каламуть.
Сто тисяч вражих трупів стали на парад.
Нехай і внуки їх затямлять Сталінград!

З-за рогу, з вікон, з-за причілка, з даху
стрічала мста, нещадна, мов закон.
З ім'ям вождя ішли бійці в атаку,
і скрізь котився ворог аж за Дон.
На цілий світ гримить, немов гучний набат,
до перемог нас кличе гордий Сталінград!

1942

ПІСНЯР

Якубу Коласу

Де колись були тумани,
у ставки стікала твань,
де нужда гноїла рани,
люд гнітила глухомань,—
хто юнак той без догани,
що вслухався до страждань?

Він будив народ піснями,
гомонів, мов джерело,
славсь барвінком над ярами,
гоїв рани, мов зело,—
над невільними ланами
зводив горде він чоло.

А коли над рідним гаєм
встало сонце на весь край,
і всміхнулися розмаєм
ліс, і луки, і ручай,—
хто розлив поліським краєм
срібний спів, як водограй?

Він дзвенів розкутим словом,
в дружнім колі сяяв ним,

бризкав променем бузковим
над дозвіллям степовим,—
піснярем він був казковим
у своїм краю новім.

Він лунав на повен голос
і підносив край батьків,
де бринів достиглий колос,
хвилювався серед нив,—
вбрав у барви Яжуб Колас
білоруський вільний спів.

Та прийшла сумна година,—
край руйнують хижаки,
у жалобі вся країна,
у сльозах її жінки.
Посхилялись, мов билина,
немовлята в поділки.

Тягнуть сина на тортури.
Звисли шибениць ряди.
У людей обличчя хмурі
від знущання і біди.
Хто розіб'є темні мури
смертоносної орди?

Та не гнуться з горя люди,
не бояться лютих мук.
Грізний гнів буяє всюди,
заливає кров'ю брук.
Бо ніколи люд не буде
годувать німецьких дук!

Верне люд свою свободу!
Партизанський лине гнів.

Наближається зі сходу
славна армія братів.
З ними вірний син народу
і найстарший з піснярів.

Гнівno пісня помсти лине,
грізно кличе дід Кастусь.
Чути гомін батьківщини:
— Я ніколи не скорюсь!—
Скоро прийде та хвилина
як повернем Білорусь!

... Білорусь і Україну,
Україну й Білорусь...

Скоро стрінемось ми знову
в синьоокому краю.
І пісняр йому в обнову
принесе всю міць свою.
Цілий вік віддав він слову,
що наснажує в бою!

1942

ГОЛОС МОЄЇ КРАЇНИ

Наталі Ужвій

З степів далекої України
знайомий голос залунав...
У нім і біль, і жаль країни,
і шепіт обгорілих трав,
і зойк сестри, і крик дитини
в їдкім диму чадних заграв.

У нім журба, у нім ридання,
тужливий материнський спів...
У нім прокляття за знуцання,
і спрага помсти, й карний гнів!
У нім грізьба, у нім жадання
страшної кари для катів!

За кров, і шибениці, й муки,
і сльози рідної землі..
— Доволі лютої розлуки!—
гукає мати із петлі.
Вона, мов чайка, зводить руки,
і виглядає нас в імлі.

Нам голос батьківщини чути,
і гнів народу кличе нас.

Не можна нашу землю скути!
Її незборний дух не згас.
Україна знову вільна буде.
Уже прийшов визвольний час!

Тривожний голос України
— Пора!— гукає нам:— Пора!—
Мов до дочки, немов до сина
земля звертається стара.
Знайомий голос в душу лине
з старого, сивого Дніпра.

І у душі встає заграва
від спогадів і від надій.
Це наша юнь, і наша слава,
що нас не раз вела у бій!
Це Київ наш, і це Полтава,
і це, мій краю, голос твій!

1943

РОВЕСНИКИ І ПОБРАТИМИ

Де виють вибухи,— лиш деревце похиле.
Але тримається під ним загін бійців.
Вони вже не одну атаку тут відбили —
серед розритих ям і вивернутих пнів.
Ніщо не змусить їх цей пагорок віддати —
тут простяглась земля, що породила їх.
Хто кине рідну неньку на тортури кату,
хто може матір займам кинути на сміх?
Вони були ровесники. Й дітьми своїми
клялись не відступати звідси побратими.

Однолітки давно назвалися братами.
Петро. Ізат. Серго. Михась. Арон. Іван.
Бійці зріднились так під спільними зірками,
що вже ніщо не зможе роз'єднать їх стан.
Зміцнялось це братерство кров'ю їх терпкою,
напоений їх потом кожен шмат землі.
Той мріє про Неву, цей марить за Курою,
той снить про Сир-Дар'ю, цей у думках на Пслі.
І тут зійшлись вони з усіх кінців країни,
щоб вигнати прибулуд з своєї батьківщини.

Вже кожному із них минуло чверть століття,
як і вітчизні тій, де вирости вони.

Тут від рясних плодів згиналось верховіття,
й добірною пшеницею вкривалися лани.
Тут били водограї поруч димних домен,
і квітники пахтіли між гучних цехів.
І кожному з бійців почувся знову гомін
їх незабутніх літ, їх вікопомних днів!
І ще міцніш вони тут стисли автомати,—
хіба хто може з них свій край не захищати?

Це ж їхня молодість, це ж їх парубкування,
це ж їх любов горіла в рідних цих полях!
Тут перший поцілунок в час стрічання
тремтів збентежено на їх п'янкх устах.
І вперше усмінулось тут їх немовлятко,
що кожен з них покинув дома в сповитку.
І на кургані десь похований тут батько,
що впав колись за Жовтень в тім ярку.
Туди пробратись хочуть зайди шолудиві?
І глянули вперед бійці в страшному гніві!

Кругом лиш вибухи. І деревце розбите.
Та рушили вперед скривавлені бійці.
Нікому їх атаку зроду не спинити,—
безмежна зненависть горить на їх лиці!
Здригалося повітря. Рвалися снаряди.
Кругом земля хиталась під ногами їх.
Та серце прагнуло за рідний край розплати,
за всіх ровесників, за всіх братів своїх!
Ішли вперед однолітки. І разом з ними
ввірвалися в село їх вірні побратими.

1943

НАСТУП ТРИВАЄ

Сизокрила птиця перемоги
зустрічає піснею бійців.
Перед ними стеляться дороги
на Одесу, в Київ і на Львів.

Звідти чути зойки на тортурах,
там катують матір: — Де твій син? —
Запеклась гаряча кров на мурах,
на устах від муки мов полин.

І так гірко тужний шепіт лине:
— Хто з неволі визволить людей? —
Чує скорбний голос України
наш боєць у мареві ночей.

Крешуть коні кригу копитами,
танки наступають з-за ріки.
Утікають зайди манівцями,
котяться на захід їх полки.

Ім бійці відплатять за катівні,
за знуцання з сестер і батьків.
І спішать на поміч лави гнівні
Батьківщині відданих бійців.

Переможний наступ їх триває,
і ніщо не спинить їх ходи.
Мати радо сина обіймає,
що несе визволення з біди.

Знов діждався многострадний Харків,
і над ним замаєв рідний стяг.
Ляже безліч ще фашистських карків
на українських звільнених полях!

Знову чують люди з-під Полтави,
як бійці під гомін куль ідуть.
П'ятикутний промінь, сяймо слави
світить їм на переможну путь.

Сизокрила птиця перемоги
зустрічає вславлених бійців.
Перед ними стеляться дороги
на Одесу, в Київ і на Львів.

1943

* *
* *

Не мрія і не сон це,
а Київ над Дніпром!
Над містом сяє сонце
світанковим крилом.

Знов Київ у промінні
від рідних прапорів.
Та весь він у руїні...
Не стримати наш гнів!

І линуть звідусюди
серця людей туди,
де Київ наш розкутий,
де промінь золотий

його рясних каштанів
серед кривавих ран,
і гомін од вітаннів
вже звільнених киян.

Над нами сяє сонце
світанковим крилом.
Не мрія і не сон це,
а Київ над Дніпром!

1943

ДОБРИДЕНЬ, УКРАЇНО!

Добридень, Україно!
Краю мій,
схиляюсь низько я
перед тобою.
Склоняю я коліна
на землі твоїй,
до свіжих ран
торкаюся рукою.

Припав устами.
Спалена трава.
Розтрошені ущент
лежать дерева.
В крові ти, рідна.
Але ти жива!
Ти встанеш ще,
земля моя сталева!

Добридень, Україно!
Йде ще бій.
І згарище димить
під річкою за гаєм.
Але прийшла година,
час визвольний твій!

Твій голос знов дзвенить
над вільним краєм.

Над краєм лине
вільний голос знов
твоїх міцних синів
і вірних дочок.
Красо єдина!
Все життя, всю кров
віддати б я волів
за кожен твій куточок.

З неволі ти встаєш.
Твій день уже вгорі.
Припав я до грудей,
мов до землі билина.
Щасливий я без меж.
У щасті та добрі
рости своїх дітей!
Добридень, Україно!
Радянська Україно!

1944

КЛЯТВА НА РУІНАХ

«Ми відбудуємо тебе, наш рідний Київ»,—
хтось кров'ю серця вивів на стіні,
де ще недавно так огненний вітер віяв
і полум'ям лизав руїни ці страшні.

Життям ми клянємось на цих святих руїнах
за все недолюдкам проклятим відплатить,
що хтіли цілий край геть висадить на мінах
і рідний Київ наш навіки спопелить!

Ми відбудуємо тебе, наш рідний Київ,—
ти встанеш над Славутою гучний!
Де урвища руїн і ями чорторіїв,—
знов гомонітиме Хрещатик золотий.

1944

ВСТАЄ РАДЯНСЬКА УКРАЇНА

Шляхами страдної Вкраїни
її визвольники ідуть.
Уже за Збруч їх лава лине,
в Карпати стелеться їх путь.

Припали пилом їхні груди,
та промінь сяє на зорі.
Бійцям довіку не забути,
як їх стрічали матері.

Їм сяє усміх на обличчі,
і вдячна простяглась рука.
Мов сонце бризнуло у вічі
тепер їм з кожного кутка,

де ще недавно стільки лиха
і стільки сліз було гірких.
Та в серці не покора тиха,
а зненависть буяла в них!

У них весь час була надія,
що скоро визволить їх син.
Кругом на обрії вже дніє!
Їм не забути цих хвилин.

Стікають кров'ю дальні гони.
Та в нені усміх на лиці!
Ідуть там рідні їй колони,
кругом червоні йдуть бійці.

Кругом визвольний гомін лине,
шляхами котиться здаля.
Встає Радянська Україна!
Гуде нескорена земля.

1944

БРАТИ

Зійшлося їх троє в діброві:
русин, полтавчанин, донець.
— Сьогодні ми будем у Львові!—
схвильовано мовив боець.

Під буряний гул канонади
слова ледве чути його.
— Хто вийде мене зустрічати
із рідного міста мого?—

І друзі згадали в розмові,
вітаючи місто вгорі,
як бились за Львів у Ростові,
як бачили Збруч на Дніпрі.

Чуття їх єднало велике
в цю хвилину.— В атаку, сини!—
хтось мовив. У битві навіки
зміцнили братерство вони.

1944

НАВІКИ ТИ ЄДИНА

Йдуть наші воїни зі сходу,
на захід наші лави йдуть.
Не бачила земля ще зроду,
щоб так гула ця гнівна путь.

Чекав з-за Бугу оборонця
роками многострадний Львів.
Там виглядали, наче сонця,
визвольних наших прапорів.

Тепер він простягає руки,
стрічає нас... Щаслива мить!
Після неволі, після муки
знов погляд усміхом горить.

До передмістя входять танки.
Червоні літаки вгорі.
Встає зоря нового ранку
вже на Даниловій горі!

Дорога стелеться жадана,
якою в даль бійці ідуть.
Гаряча ще земля як рана,
Але така цілюща путь!

Тепер навіки ти єдина,
моя озорена земля!
Встає возз'єднана країна,
ніким не скорена сім'я.

1944

* *
*

Скільки вже пройдено, скільки вже звільнено
стежок, шляхів і доріг?
В'їдливий пил на шинелю солдатів
ржавими смугами ліг.

Скільки вже днів отих, скільки, мов зливою,
кров'ю вмивалась земля?
Їде-виглядає вечірньою хвилиною
батька з походу сім'я.

Скоро він прийде... Він скоро повернеться
з дальніх щоденних боїв.
Він у Німеччині. Шлях йому стелеться
вже до берлінських шпилів!

В'їдливий згар на шинелю солдатів
ржавими смугами ліг.
Він пригадає фашистові клятому
і за сім'ю, і за всіх!

1944

ЩАСТЯ

Перемога! Перемога! Перемога!
Де знайти ще чарівніших слів?
Стала гордо мати край порога,
виглядає з заходу синів.

Простяглись дороги їм безкраї,
їм на цій землі немає меж.
У останніх корчах десь конає
сам Берлін у полум'ї пожеж.

Відплатили воїни за муки
всіх дітей і матерів усіх.
Їм вітчизна простягає руки,
цілий край вітає радо їх.

Сталін їм показував дороги,
Сталін їх до перемоги вів.
Осяває прапор перемоги
славою озорених бійців.

Осяває переможний травень
лиця їх на бойових путях.
Цей великий день навіки славен,
славен переможець у віках!

Перемога! Перемога! Перемога!
Скільки щастя в гомоні цих слів!
Стала гордо мати край порога,
виглядає з заходу синів.

1945

* *
* *

Він писав не раз до матері своєї:
— Я вернусь додому лиш через Берлін!—
Скільки втіхи-щастя на душі у неї,—
скоро прийде з фронту переможець-син.

Вже Берлін скорився. Впало лігво кляте.
Радість на душі їй, зник у серці жаль.
Вийшла зустрічати сина рідна мати,
і стоїть над тином, дивиться у даль.

Прапор перемоги має над рейхстагом.
Славний всюди в'ється переможцям шлях!
Виглядає мати сина битим шляхом,
де літає слави бойової птах.

Він писав не раз до матері своєї:
— Я вернусь додому лиш через Берлін!—
Скільки втіхи-щастя на душі у неї,—
в сяйві перемоги повертає син.

1945

МИР

Яке коротке світле слово це!
А скільки в ньому бажаного змісту!
Так тихо скрізь... Кругом ясне лице
і усмішку стрічаю променисту.

Почули ми це слово з уст того,
хто вів нас у бої під час тривоги.
Ми горді слухали вождя свого:
— Над світом мир! Мир після перемоги!—

Спокійно глянь ти на своїх синів,
безсонна мати! Молода дружино,
стрічай героя в сьйві орденів.
Спинися, земле! Зупинись, хвилино!

Щоб нам усім цю вікопомну мить
навік запам'ятать, оздобить співом...
Ця дівчина так гордо гомонить,
і хлопчик цей — у захваті щасливім!

Яке коротке світле слово це!
А скільки змісту вкладено у нього!
Так тихо скрізь... Яке ясне лице —
і в цих дітей, і в дідуся старого.

1945

СОНЦЕ ЗІ СХОДУ

Де на шлях впала тінь терикону,
вів на смерть юнаків вартовий.
Але промінь їм сяяв з-за Дону,
і промовив тоді Кошовий:
— Не зламати нас катові зроду.
Скоро зійде тут сонце зі сходу!—

Мордували в гестапо солдати
юну дівчину, наче вовки.
Та Убийвовк дивилась за ґрати,
все чекала з-за Ворскли-ріки,
що бійці принесуть їй свободу:
— Скоро зійде тут сонце зі сходу!—

Підвели до петлі русокошу.
Їй погрожує смертю мара.
Та Безсмертну не схилять погрози,
вона бачить бійців з-за Дніпра:
— Не скорити ніколи народу!
Скоро зійде тут сонце зі сходу!—

Нагинались карпатські смереки
від нелюдських, нечуваних мук.

Та вдивлявся у щастя далеке
аж під Тіссою десь Борканюк,
і, незборканий, звав крізь негоду:
— Скоро зійде тут сонце зі сходу!—

І збулось так, як ждали герої
у днедавній світанковій млі.
Скрізь від Дону й до Тісси гучної
стяг червоний на рідній землі.
Світить людям радянського роду
на Україні лиш сонце зі сходу!

1945

У битвах
і трудах

У БИТВАХ І ТРУДАХ

До комунізму йде́м, у сьйві перемоги.
Який величний той народний шлях,
яким простує край, не знаючи знемоги,
у битвах і трудах!

Хай через дикі хащі й крізь терни колючі
в дорозі нам доводилось іти,
хай путь перетинали зловорожі кручі,—
нам сявав стяг мети.

Ні інтервенцій шал, ні провокацій спроби,
ні злоба вражих марень повсякчас,
ні брязкіт золота чи атомної бомби
в путі не спинять нас.

На смертну згубу їм, злим паляям підступним,
наш рідний край — маяк між берегів,
що осяває шлях народам волелюбним,
жахає ворогів.

Він зовсім близько — обрїй комунізму жданий!
Із світлим образом Вождя в серцях,—
іде щодня вперед народ наш полум'яний —
у битвах і трудах.

* *
* *

Вже розкривається, мов тайна,
перед моїм вікном каштан.
На серці радість надзвичайна
після тяжких недавніх ран.

Ще тільки мить — і повне сили
знов зеленітиме гілля.
Отак і ти, мій краю милий,
моя відроджена земля!

Ти розкриваєшся, мов чудо,
після грізних воєнних літ.
Весна буяє. Гомін всюди.
Знов зеленіють грона віт.

1945

ПІСЛЯ ВІЙНИ

Проходять люди легендарні.
Тролейбус ніжно шелестить.
Уже відчинені книгарні.
У школу дівтора спішить.
Надворі сонячна погода.
Сміються Золоті ворота.

Кіоск з газетами на розі,
розквітлий сонячно каштан...
Немовби все так само й досі,
коли б ще не було цих ран,
що після зливи ще зіяють
і серце наше й нині крають.

Вони ще є. Їх не забути.
Цих свідків чорної чуми,
знущання, свастики, облуди
і міжнародної тюрми.
Хай суд і це катам згадає,
за все нещадно покарає!

Від ран ще серце наше мліє,
та радість сяє, мов блакить.

Ніхто вже більше не посміє
тут вражим чоботом ступити!
На працю поспішають люди,
де вже підводяться споруди.

Проходять люди легендарні.
Тролейбус ніжно шелестить.
Уже відчинені книгарні.
У школу дітвора спішить.
Це знову сонце щастя-долі
зійшло по більшовицькій волі.

1945

УЖИНОК

Зникають за обрієм тучі,
мов дим спопелілих руїн.
За рідні ці ниви родючі
тут бився нещадно загін.

Гарячою кров'ю зросили
тут кожен обніжок сини.
Такої звитяжної сили
не знали ще зроду лани!

Не знали врожаю такого
ці мінами зриті поля.
Стрічає бійця дорогого
рясними житами земля.

Зникають за обрієм грози,
мов слід пережитих часів.
Покоси. Покоси. Покоси.
Ужинок великих трудів.

1945

ПЕРЕМОЖЕЦЬ

Наче пісня, лине небесами
бистрокрилий срібноперий птах.
І веде літак цей над полями
переможець з співом на устах.

Краснодар, і Сталіно, і Київ...
Тут йому відомий кожен кут!
Час далекий згадок не розвіяв.
Він ходив у бій шалений тут.

Часто над руїнами святими
тут літять доводилось йому.
Грізно він годинами нічними
мстив фашистам у вогні й диму!

Згадує пілот про дні грозові.
Стала глибша зморшка над чолом.
Гомонить мотор на літакові.
Лине пісня-дума над крилом.

Та тепер країни не пізнати,—
підвелась оновлена земля!
Кола, і трикутники, й квадрати.
Це встають заводи і поля.

Краснодар, і Сталіно, і Київ...
Переможець свій літак веде.
Все збулося тут, про що він мріяв,
Час обнови переможно йде!

1945

ДРУЖБА

Щиру дружбу не згасить ніколи,
і нікому друзів не рознять.
Зранку вдвох вони ідуть до школи,
за одною партою сидять.

Друзів цих об'єднує змагання,
не розбити дружбу їх нічим.
Тільки щось почне русявий Ваня,
вже чорнявий Валя поруч з ним.

Вірними повік товаришами
мріють бути у житті вони.
Дружба ця зміцнялась їх батьками,
що вернулись друзями з війни.

Щиру дружбу не згасить ніколи,
і нікому друзів не рознять.
Зранку вдвох вони ідуть до школи,
де обоє учаться на п'ять.

1946

ЗВІЛЬНЕНІ ПРОСТОРИ

Ці величні вікопомні дні —
мов лункі салюти перемоги.
Все життя їх радісні огні
будуть людям осявять дороги.

У степу горить осіння мідь,
в золотім огні гаї прозорі.
Ні, нікому в світі не скорить
променисті звільнені простори!

Ще недавно тут гула земля,
мінами пекельними порита,
а тепер лежать кругом поля,
всі у врунах молодого жита.

Ще недавно тут серед руїн
плакали в неволі немовлята,
а тепер кругом на безліч гін
чути сміх біля нової хати.

Чути всюди вир нових будов,
видно димарі гучних заводів.
Край наш пишно розцвітає знов
в братнім колі велетнів-народів!

Україна встала на весь зріст,
мов родюче дерево розлоге.
На весь світ горить величний зміст
сталінської славної епохи!

Ці величні вікопомні дні,
мов лункі салюти перемоги,
і нащадкам нашим в далині
будуть осявати їх дороги.

1946

ПІСНЯ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

У вільнім Союзі радянських народів
барвисто Радянська Вкраїна цвіте.
В труді та змаганні, в братерстві та згоді
вкраїнський народ у майбутнє іде.

Слава квітучій Радянській Вкраїні
в рідній могутній союзній сім'ї,
що возз'єднала в державі єдиній,
в братньому колі, всі землі свої!

Вкраїна змагалась за долю віками.
Світила їй правда в годину негод.
Та вивів нас Ленін ясними шляхами,
і Сталін окрилив трудящий народ.

Слава квітучій Радянській Вкраїні
в рідній могутній союзній сім'ї,
що возз'єднала в державі єдиній,
в братньому колі, всі землі свої!

Простує Вкраїна шляхом перемоги,
російський народ їй поміг у боях.
Навік ворогів позмітали з дороги
відважні сини у безмежних степах.

Слава квітучій Радянській Україні
в рідній могутній союзній сім'ї,
що возз'єднала в державі єдиній,
в братньому колі, всі землі свої!

Підносяться вгору величні будови,
і сяють кругом Дніпрельстану огні.
Про сталінську дружбу, про щастя обнови
по всій Україні лунають пісні.

Слава квітучій Радянській Україні
в рідній могутній союзній сім'ї,
що возз'єднала в державі єдиній,
в братньому колі, всі землі свої!

1946

ГОМІН МІСТА

Вирують вулиці старого міста.
Підносить Київ дужий голос свій.
Лунає він над містом урочисто,
як гімн тому, хто нас водив у бій,
хто нас привів до переможних свят!
Великий Сталін — перший депутат.

Він осявав наш шлях під час походу,
він був нам сонцем правди у боях.
І для вітчизни, для всього народу
його ім'я — наш непохитний стяг.
Він щастя нам приніс до наших хат!
Великий Сталін — перший депутат.

Проходжу я по вулиці врочистій,
весь сповнений подяки до вождя,
що нас веде у далі променисті,
до світлого, щасливого життя.
За нього Київ, вся країна Рад!
Великий Сталін — перший депутат.

1946

НА ЗАКЛИК ПАРТІЇ

На заклик партії
ставали ми до бою,
проти навали йшли,
в загравах огневих.
Осяяні
величною
метою,
перемогли ми
у боях страшних.
На заклик партії більшовиків
ми йшли у бій на клятих ворогів!

На заклик партії
ми вийшли на будову,
щоб відродить мерщій
наш край після війни.
І батьківщина
скрізь бує знову,—
і фабрики,
й заводи,
і лани.
На заклик партії більшовиків
встає наш край у сяєві огнів!

На заклик партії,
мов на величне свято,
щодня на працю йдем
ми всюди, як потік.

Серця у нас
подякою наляті
до Сталіна,
до партії —

навік...

На заклик партії більшовиків
щільніш навколо славних прапорів!

1946

ВІДРОДЖЕННЯ

Коли ми додому вернулись,
застали гірку ми руїну.
І твердо тоді поклялися
країну свою
відродить.

Щодня ми вертаєм з роботи.
Вдивляємось у батьківщину,—
мінється образ вітчизни
щоднини,
щохвилі,
щомить.

Нові підвелися будинки,
на площі стоять старовинній,
у блисках погожого сонця
веселкою грають
шпилі.

Крилаті будови в натхненні
складав робітник по цеглині.
І усміх творця осяває
струнке
риштування
землі,

Хрещатик підводить обличчя,
Полтава встає з-під руїни,
всміхається славна Одеса,
Україна
випростує стан.
Хвилюють гудками заводи
повітря моєї країни,
і знов осяває огнями
безкраї степи
Дніпрельстан!

І шахти гудуть під землею,
дихання їх чути в Донбасі.
(Лиш тінь від старих териконів —
мов тінь
від минулих часів).
Підводяться домни могутні
у всій своїй дивній окрасі,
і сталь клекотить у мартенах,
лунає
індустрії
спів.

І трактори крають будяччя,
що густо росло в попелищі.
Комбайни виходять з ремонту,
їх жде у полях
урожай...
Народ чорну хмару розвіяв
в недавнім страшнім бойовищі.
Вернувсь у свій дім переможець,—
і свій
відбудовує
край.

Господар прийшов на будову,
його негасиме бажання.
І чоло його осяває
довічної слави
вінець.
Відродження рідного краю,
народних сердець поривання
очолює Сталін наш рідний,
найбільший
у світі
творець!

1947

МІЦНІЄМ І РОСТЕМ

На цілий світ встає зоря
від наших прапорів.
І лине слава за моря
з заводів і ланів.

Тримаєм щастя ми своє
в своїх міцних руках.
Час комунізму настає,
всім ворогам на страх!

Ми їх здолали у війні,
ми у труді їх б'єм!
Конає світ старий в огні,
а ми щодня ростем.

Там безробіття і розбій,
і визиск — там пароль.
Там порядкує лиходій,
там Трумен, там де-Голль!

Держава дбає там про зиск
банкiрів і купців.
Там дикий сказ, там лютий тиск
супроти трударів.

Розпалюють супроти нас
фашисти там війну.
Вони доларами із кас
пускають лиш ману.

Та ми не раз долали їх.
Не суньтесь — бо доб'єм!
Щодня ми на постах своїх
міцнієм і ростем.

Час комунізму настає,
всім ворогам на страх!
Тримаєм щастя ми своє
в своїх міцних руках.

1947

ТРУДОВИЙ ПЕРЕГУК

Б'ють куранти на Кремлівській вежі,
знов до нас приходить рік новий.
Рідний край в союзному безмежжі
оглядає шлях свій бойовий.

Чуть на батьківщину всю широку
гук бадьорий трудових зусиль.
— Ми зібрали урожай до строку,—
гомонять колгоспи звідусіль.

— Ми даєм до строку паровози,—
із майстерень залізничних чуть.
— Не страшні заморські нам погрози! —
заводські гудки кругом гудуть.

— На-гора до строку шлем вугілля,—
шахтарі гукають з-під землі.
Лине буйна соцзмагання хвиля
на заводі, в шахті, на селі.

— Достроково пустим агрегати,—
чуть важкої індустрії гук.
Гомонять паси. Гудуть верстати.
Всемогутня сила наших рук.

Сила наших прагнень безбережна.
Так ми вчора бились на фронтах!
Нині батьківщина вся безмежна
у побідних трудових огнях.

І тому лютують так панове
у заморській дальній стороні.
Лячно їм радянської обнови,
страшно їм союзної броні!

Б'ють куранти на Кремлівській вежі,
рік новий приходить в рідний край.
Радість наша у своїм безмежжі
осяває весь наш небокрай.

1947

ПОДРУГА ТРУДОВА

Я стрів її на відбудові,
вона у нас працює знов.
А чи давно вона в діброві,
на переправі, у яркові
солдатам тамувала кров?

Вона бійцям була сестрою
на відпочинку і в бою.
Своєю ніжною рукою
в'язала рани після бою,
мов душу гоїла свою.

І швидше кров текла у жилах,
бійці вперед в атаку йшли.
Вона у бій водила смілих,
і перемога йшла на крилах.
Ми з нею всі фронти пройшли!

Зустрів я на будові нині
свою подругу бойову.
В знайомій польовій хустині
вона складала по цеглині
будівлю заводську нову.

Неначе тамувала рани
країні фронтова сестра.
Замість руїн встають титани,
гудуть гудки, скрегочуть крани.
Прийшла відродження пора!

Бадьора усмішка щаслива,
знайомі лагідні слова.
Серед будови, наче диво,
стоїть вона, така вродлива,
подруга наша трудова!

1947

ПРАПОР ЛЕНІНА

Коли підвівсь народ
після віків неволі,
встав у Жовтневі дні
на захист людських прав,—
хто вів людей вперед,
до зір на видноколі,
хто показав їм путь
і тамував їх болі,
хто прапором нам був
у сяєві заграв?
— Великий Ленін вів,
великий Сталін сяв!

Коли ми йшли у бій,
смертельний і шалений,
щоб захистить наш край
від орд тевтонських псів,—
хто нас у бій водив,
чий маяв стяг священний,
чий прапор осявав,
чий окриляв нас геній,
хто нас привів тоді
до переможних днів?

— Великий Ленін наш,
Великий Сталін вів!

Коли ми нині йдем
у цех чи на будову,
щоб відродити край
по бойових літах,—
хто нам снаги дає
край воскресити знову,
хто окриляє скрізь
народну відбудову,
чий прапор сяє нам,
чий нас єднає стяг?
— Стяг Леніна ясний,
що в Сталіна руках!

1947

МОСКВА

Є спільні, рідні, дорогі слова
для всіх народів нашої вітчизни.
Та найясніше слово благовісне —
Москва.

Там світлий Кремль. Там воля огнева
у даль нам опромінює дороги.
Ясний маяк для нашої епохи —
Москва.

Там б'ється дума Леніна жива,
там сяє воля Сталіна зірками.
Здіймається велично над світами —
Москва.

Як орди йшли і плакала вдова
над трупами дітей у чистім полі,
хто помагав Україні в дні неволі?—
Москва.

До славних днів дорога бойова
нас привела на світлім виднокрузі.
Хто гоїв біль і утішав у тузі?—
Москва.

Про неї лине слава світова,—
вона прекрасна в ореолі світла.
Для всіх народів правдою розквітла —
Москва.

Там б'ється дума Леніна жива,
там сяє воля Сталіна зірками.
Здіймається велично над віками —
Москва.

1947

СВІТОЧ

Максим Горький

Він світить у житті нам повсякчас,
немов ясні на видноколі зорі...
Ми часом згадуєм той давній час,
коли на всеросійському просторі
лежала ще царська отруйна мла,
що тисла серце і сліпила очі.
Мов блискавка весь обрій розтяла,
як здійнялись його слова пророчі,
що скоро гряне буря на весь край!
То Буревісник маяв над землею.
І ми вдивлялись пильно в небокрай.
ранковою освітлений зорею.
І встали горді люди у грозі,
їх надихала смілість соколина.
Світ дивувався наших душ красі.
О, гордо як звучить у нас — Людина!
Однаково величне це ім'я
для всіх народів, рас, племен і націй,
що спільна їх об'єднує сім'я,
непереможна батьківщина праці,
яка в житті метою нам горить,
яку там возвеличив він навіки.

Він кликав нас ніколи не гасить
священне наше почуття велике!
Він мрійно руку Леніна стискав
і тепло Сталіну дививсь у вічі,
коли в боях, серед грізних заграєв,
підмурки закладались будівничі.
Ніяким ворогам їх не звалить!
Ми згадуєм його слова священні:
— Не здався ворог,— слід його добить!—
Щоб не сичали черліллі мерзенні.
І полум'яний заклик цей гучний
у наших душах огневіє й нині,—
щоб щасливіш на кулі всій земній
жилося гордій трудовій людині!

Його величний образ не погас,
повік не згасне, як високі зорі.
Він світить у житті нам повсякчас,
народам сяє на земнім просторі!

1948

КАМЕНЯРЕВІ

Ми згадуєм тебе, каменяра з Підгір'я,
як віщого співця, провидця наших днів.
У той проклятий час, коли тяжке зневір'я
твій огортало край, ти гнівно пламенів,

серед тюремних ґрат проти сваволі звіра.
у ботокудів слав ти стріли гострих слів.
І з-під Бескидів ти вдивлявся у сузір'я,
рівняв ти правді путь для хлопів і рабів.

І хай ти чув лише гіркі слова огуди,
і хаші на шляху твої терзали груди,
та ти лупав скалу в поту свого чола!

Бо дух не погасав, що тіло рве до бою...
За всі труди твої тепер встає луною
на весь розкутий край гучна тобі хвала.

1948

ОГНЕННОУСТИЙ

Пам'яті Х. Абовяна

Між сивими стрімчастими шпилями,
де простяглись долини у садах,
тече Занга прозорими струмками,
що з Волгою зріднилась у віках.
Навік з'єднались з руськими братами
онуки Гайка в спільних берегах.

Та коли хто дорогою крутою
йде з Канакера часом в Єрван,
він раптом згадує, як під горою
сочилась тут гаряча кров із ран,
що тамував їх з мукою терпкою
колись огненноустий Абовян.

Він бачив муки зганьбленого краю,
і батька в тузі, й матір у сльозі,
тортури диких деспотів без краю,
вітчизну всю він бачив у грозі...
Але він не схилявся у відчаю,
а весь палав, немов той Агасі,

що кликав не скорятися тиранам,
який народ свій до свободи звав,
який тис руки друзям росіянам,
що край звільнили в полум'ї заграв,
якого він незбореним титаном
натхненними рядками оспівав.

Тепер твій край у братньому єднанні
з всіма народами країни Рад
до комунізму йде. І ти в пошані
у дружнім колі, де, як любий брат,
твій Гайастан у щирому змаганні
будує з нами світлий сонцеград.

Хвала тобі лунає без упину
на Волзі, на Дніпрі, на Сир-Дар'ї.
Схвильовано ти чуєш в цю хвилину,
як лине слава через всі краї
до гір Вірменії, в її долину,
де гоїв рани ти колись її.

1948

ХВАЛА НАВОЇ

У співочім дружнім колі сам великий Навої.
Віддають йому пошану братолюбні всі краї.

Не лише зі сходу лине, лине з заходу хвала,
всі народи безбережні почуття несуть свої.

Всі хвалу несуть шаїру,— й росіяни, й латиші,
і грузини, і туркмени, що живуть в одній сім'ї.

Із далекої Вкраїни, з ясноводого Дніпра
широсердою луною ллються слави ручаї.

Всюди славою рокочуть на увесь Узбекистан
всесоюзного простору гомінливі солов'ї.

Прислухаються міста всі, чують гомін кишлаки
і весняні пишні ниви, і рясні сади-гаї.

І підводяться герої вславлених його поем,
що змагалися за правду, що за неї йшли в бої.

Правдолюб Меджнун гукає, будівник Фархад
встає,—

бачить здійснену він мрію, бачить він огні її.

У братерським дружнім колі всіх народів РСР
справжню дружбу націй бачить сам великий
Навої.

1948

ПОДИХ НАШОЇ ДОБИ

Володимиру Сосюрі

Коли нащадок наш незнаний
згадать захоче наші дні,
їх труд і радість, щастя й рани,
п'янкi їх пахощі земні,
їх горду велич неповторну,
час вікопомний боротьби,—
він наших книг листки розгорне,
де подих нашої доби.
Він воскресить наш час великий
з твоїх полум'яних рядків,
де прапор сяє огнеликий
Жовтневих легендарних днів,
де кров'ю скроплені перони
і виснуть заводські дими,
де шикувались в бій загони
серед червоної зими...
Огнями сяє золотими
в твоєму співі Дніпрельстан,
бує хвилями рясними
полів колгоспних океан,
і чути гомін п'ятирічки,
Донбасу світяться огні,
і шепіт гаю, й плюскіт річки,

і світлі зорі вдалині..
Відбилися сполохи грозові
воєнних літ в твоїх піснях,
і біль розлук, і гомін крові,
і згар пожеж, і дим в полях,
і переможних днів салюти,
коли по світу слава йшла,
нових будов ясні споруди,
довічна Сталіну хвала...
І як нащадок наш далекий
захоче наші дні згадать,
їх гомінливий творчий клекіт,
що буде вічно хвилювать,
їх горду велич неповторну,
час вікопомний боротьби,—
твоїх він книг листки розгорне,
де подих нашої доби!

1948

СЯЙВО ПРАВДИ

Пам'яті А. О. Жданова

Без краю скорбна звістка лине —
згас полум'яний більшовик...

Та він живе в ділах країни,
якій віддав він цілий вік.

Пекуча туга душу крає —
не стало світлого борця...

Та сяйво правди не згасає,
а світить людям без кінця.

Жалобу в серці не спинити,—
невтомний більшовик погас...

Та ми здійсьним ті заповіти,
якими жив він серед нас!

Схилимо чола у скорботі,
вклонімось пам'яті ясній...

Він вічно житиме в народі,
в країні Сталіна міцній.

У траурі червоні стяги,
схилилися знамена скрізь...
Вперед же, сповнені відваги,
товариші,— за комунізм!

1948

АРСЕНАЛ

Спинись під арсенальською стіною,
що непорушно снить у тишині...
Під гомін куль, серед страшного бою,
у вікопомні незабутні дні,
Радянська тут постала Україна,
що гомонить, мов явір, у світах.
І згадка знов у дні січніві лине,
летить у далеч, мов крилатий птах.

Без відпочинку б'ються арсенальці,
оточені огнем з усіх боків.
Порожній патронташ стискають пальці.
Нема набоїв і нема харчів!
Під кулями серед сліпої ночі
їм миють рани сестри й матері.
О, скільки їх закрило мрійні очі
під арсенальним муром на зорі!
На поміч із Подола поспішають,
і стародавня Либідь у боях...
Та хижі чорношличники гасають,
лютують у заулках і дворах.
На південь у Звіринець лиш дорога,
на заході Тропа Собача йде...

Чи скоро в Київ з-за Дніпра підмога
нам по Московській вулиці прийде?

Немає вже останнього патрона.
Ні крихти хліба. Ні ковтка води.
Гаряча кров на камені холоне.
Невже вдеруться нелюди сюди?
Стоїть незламю Арсенал на варті.
Кривава смуга груди залила.
Кувалась тут у більшовицькім гарті
свобода-правда проти кривди-зла!
Підступний ворог підійшов під мури.
Що? Здатись гадам? Брешете! І враз
крізь пелехаті сутінки похмурі
в передранковий і туманний час,
мов буря, покотились арсенальці
проти бучних жовтоблакитних лав.
Горлянку вражу міцно тисли пальці.
Нещадний гнів — петлюрівців жахав.

Але не сила більш. На люті муки скутих
десь арсенальців повели кати.
Та їх серця палали гнівно в грудях,
і погляди вдивлялись їх туди,
де в далечінь прослалася дорога,
де сходить сяйво сонця золоте..
О, скоро в Київ з-за Дніпра підмога
нам по Московській вулиці прийде!

Як тільки сонця промінь над рікою
ранковою веселкою заграв,
почувсь гармати гомін за горою
і кулемет з-за мосту залунав.

Уже ідуть на поміч із Росії!
Уже спішать на виручку брати!
І арсенальці дивляться в надії
через Дніпро, де простяглись мости.
І сколихнулись люди на Подолі,
і залізничники звелися знов.
Помстились ми тоді за дні неволі,
за незабутніх арсенальців кров!
Петлюрівці мерщій тікали ніччю.
Гукали скрізь над містом прапори:
За владу Рад! За владу Робітничу!
О, не забудь тієї нам пори!..

І згадка знов у дні січневі лине,
летить у далеч, мов крилатий птах.
Радянська тут постала Україна,
що тридцять літ нам сяє у серцях!

1948

ВЕЛИКА ПАРТІЯ

В полях і у цехах
єдину волю чути,
що всіх нас окриля
в путі до світлих днів.
В боях нам сяє стяг,
у боротьбі здобутий,
стяг Сталіна сія,
що Ленін заповів.
До комунізму шлях
показує нам всюди
велика партія більшовиків.

Наш рід багато літ
чекав тієї хвилі,
коли сплахнуть зірки
його щасливих днів.
Лив піт в годину бід
трудящий у знесиллі,
пройшов страждань віки,
але досяг огнів!
Хто ж вів людей в похід,
у їх безмежній силі?—
Комуністична партія більшовиків.

Сумні минали дні
в скорботі та неволі,
поки прокинувся люд
від лиховісних снів.
Тужні лились пісні
на фабриці й у полі,
поки кривавих пут
народ не розтрощив.
Хто ж кликав до борні,
до світлої нас долі?—
Велика партія більшовиків.

Як став народ до лав
проти царя і пана,—
це Ленін вів у бій,
це Сталін в битву вів.
Палав огонь заграв,
здригалися тирани.
У силі неземній
буяв народний гнів.
Хто нас у бій водив,
хто гоїв наші рани?—
Велика партія більшовиків.

Коли на Ради йшли
буржуї й інтервенти,
коли в годину бур
народ весь клекотів,—
змели ми їх орли,
тризуби їх доценту,—
денікіних, петлюр,
пілсудських, колчаків.
Хто стер ці орди мли,
живі створив легенди?—
Велика партія більшовиків.

В боях на всіх фронтах
окрилює нас Сталін,
що лєнінським шляхом
веде нас в даль віків.
В степах і у містах,
для всіх країв-віддалих
він світлим маяком
гукав і пломенів.
Стоїть міцна в боях,
немов граніт підвалин,
велика партія більшовиків.

Сама лише пільма
вкривала шлях фашиста.
Палав наш рідний край
серед страшних боїв.
Дарма гула чума!
Змели ми згар нечисту,
щоб світ від хижих зграй
вже більше не ячів.
У битви ж недарма
вели нас комуністи,
велика партія більшовиків.

Іде, шумить, гуде
казковий день будови.
І співи на устах
дзвенять у трударів.
Просте чуття святе
народної обнови
спалахує в серцях
старих і юнаків.
До щастя нас веде,
вся сповнена любові,
велика партія більшовиків!

Мов змій, війни палій —
 хижацький світ конає.
Робочий лине люд
 до наших лиш огнів.
Надій людських носій,
 наш край весь світ єднає,
і вирватися з пут
 гукає всіх братів.
Мов сяйво кращих мрій,
 на цілий всесвіт сяє
Комуністична партія більшовиків.

В полях і у цехах
 єдину волю чути,
що всіх нас окриля
 в путі до світлих днів.
В боях нам сяє стяг,
 у боротьбі здобутий,
стяг Сталіна сія,
 що Ленін заповів.
До комунізму шлях
 показує нам всюди
велика партія більшовиків!

1948

ЗМІСТ

Наш час	Стор.	3
-------------------	-------	---

Серце світу

Подяка Сталіну	7
Ленін	9
Серце світу	11
Радянська вітчизна	12
Русь	14
Братня дружба	15
Фархад і Шірін	17
Шевченків заповіт	19
Маяковський	21
Вітри	22
Дев'яте травня	24
Пісня Радянського Союзу	26

Життя в цвіту

Життя в цвіту	31
Слава	32
Ланкова	33
Ранок	34
Тракторист і ланкова	36
Колись тут при дорозі	38
Береза	39
Мічурін	41
Квіти	43
Шахтарки-полтавки	45
Верховина	47

	Стор.
Пісенне джерело	48
Хлоп'ята у книгарні	50
Дитя в саду	52
Застольна	53

С т а в л ю с в і й п і д п и с

Ставлю свій підпис	57
Голос народів усього світу	59
Новий Китай	60
Брати Цень-Цаня	62
Зое	63
Сумління Франції	65
Онук паризьких комунарів	67
Назим Хікмет	69
Грецькі береги	72
Мандрівний корабель	74
Таємний вантаж	76
Осіні гнізда	77
Дідусь і онук	79
Просперіті	81
Безробітний	82
Папа Пій, війни палій	85

С о н ц е з і с х о д у

Мої пісні родила воля	89
Нас багато під зірками	90
Світло зі сходу	91
Богунія	92
Цень-Цань	95
Ленінський заповіт	100
Схід	101
Країна роботи	103
Дванадцятий	106
Пил і пал	108
Порив	109
Подорож на Дніпрельстан	112
Київ	116
І скорб... і гнів...	120
Зустріч	122
Пассіонарія	124

	Стор.
Іван шукає долі 125
Під новий рік 132
Зустріч друзів 134
Джерело 136
Безсмертник 137
Новина 138

В і н о к с л а в и

Веде нас Сталін 143
Сталева радянська вітчизна 145
Що для перемоги ти зробив 147
Дівчина з України 149
Зорі 151
Велика могила 152
Золоті ворота 154
Балада про месників 155
Яса 157
Зі сходу на захід 159
В бою ти не один 161
Балада про бранок 165
Думи з Дону 167
Гроза над Невою 169
Сталінград 173
Пісняр 175
Голос моєї країни 178
Ровесники і побратими 180
Наступ триває 182
Не мрія і не сон це 184
Добрідень, Україно! 185
Клятва на руїнах 187
Встає Радянська Україна 188
Брати 190
Навіки ти єдина 191
Скільки вже пройдено 193
Щастя 194
Він писав не раз 196
Мир 197
Сонце зі сходу 198

У битвах і трудах

	Стор.
У битвах і трудах	203
Вже розкривається, мов тайна	204
Після війни	205
Ужинок	207
Переможець	208
Дружба	210
Звільнені простори	211
Пісня Радянської України	213
Гомін міста	215
На заклик партії	216
Відродження	218
Міцнієм і ростом	221
Трудовий перегук	223
Подруга трудова	225
Прапор Леніна	227
Москва	229
Світоч	231
Каменяреві	233
Огненноустий	234
Хвала Навої	236
Подих нашої доби	237
Сяйво правди	239
Арсенал	241
Велика партія	244

Редактор *З. Гончарук*
Художники *К. Калугін і А. Дсвянін*
Техн. редактор *О. Яхніс*
Коректор *М. Путря*

Микола Терещенко. В битвах и трудах. Стихи.

(На украинском языке)

БФ 00624. Здано на виробництво 25/I-1951 р. Підпи-
сано до друку 22/II-1951 р. Папір 70x92/32=3,94 па-
перових арк. —9,28 друк. арк.+1 вклейка Обл. вид.
арк. 6,63. Тираж 10.000 Замовлення № 281.

Книжкова фабрика Укрполіграфтресту.
Одеса, Стурдзовський зав., № 5.

Handwritten text in a decorative Gothic script, oriented vertically along the right edge of the page. The text is partially obscured by a purple ink blot.